

HABE

euskara ikasten ari garenon aldizkaria

304. Zenb.

2000ko ekaina
390 pta. / 17 libera
2,34 euro
(B.E.Z. barne)

Adi!
Hurrengo alea
berritua
HABE
aldizkaria
berritua

IÑIGO IDIAKEZ:
“Nire gol bakoitzeko zuhaitz
berri bat? Ba, hamar Garberan”

Labrit Zabala Kasasola

2 Labritek "geneetan" darama musika. Bere iritziz, amari **zor dio sormena**, kantuak egiteko erraztasuna. Izan ere, ama, Amaia Kasasola, kantari ibili zen 80. hamarkadan eta disko bat kaleratu zuen. 14 urterekin konposatu zuen lehen kanta, pianoa lagun zuela. Lehen kontzertua eman zuen 18 urte zituela eta 22 urterekin grabatu du bere lehen diskoa, "Paradisua" izenekoa. Karlos nebak ere hiru abestitan hartu du esku.

Usurbilen jaio zen Labrit, 1978. urtean; beraz, 22 urteko kantaria dugu. Hitzetan eta izaeran **ameslaria** dela **antzematen** zaio. Txikitan pianoa edo gitarra hartuta egiten zuen kantu. Etxeko ganbaratxoan aritzen da musika eta letrak sortzen. Berak sortutako kanten letrak naturari zein maitasunari buruzkoak izaten dira.

Kantak eta musika egiteaz gain, badu hainbat zaletasun Labritek, besteak beste, idaztea, irakurtzea, argazkigintza, artea, etab. Lehen kontzertua eman zuenetik aurrera jarraitu du indartsu. "Bide Ertzean" musika taldean, bi urtez aritu zen kantuan; nahiz eta bere abestiak kantatu ez, esperientzia handia **lortu** zuela adierazi digu Labritek.

Imanol Urbietarekin batera, kanta bat abestu zuen Usurbilgo Euskararen aldeko jai batean, 1999ko abenduaren 31n. **Hiru urte zeramatzan** Labritek diskoa grabatzeko asmotan. Pascal Gaigne izan du **ekoizle** lehen diskoan. Hura ezagututakoan erabaki zuen grabatzea.

Oso musikari onak elkartu dira "Paradisua" diskoan.

Ritxi Salaberria (Baxua)

Jimmy Arrabit (Bateria)

Erramun Oiartzabal (Teklatuak)

eta

ARGAZKIA: HABE

Pascal Gaigne (Gitarra)

Grabatu dituen hamaika kantuen artean, 14 urterekin idatzitako bi daude. Kanta hauen letrak, bizi izandako esperientziak eta momentu bereziak dira eta horiek ez dira inoiz zahartzen, berdin 14 edo 30 urterekin idatziak izan.

Amodioaz eta naturaz idazten du gehienetan, beti **baikortasunez**. Kantak une tristetan idatziak izan

arren, gauza baikorrak idazteko beharra nabaritzen du, bihotza puzteko terapia gisa.

Diskoa bere inguruko guztiei eskaintzeko asmoa du. Aurrerantzean bide honetatik **tinko** jarraitzeko asmotan da. Ez zaio geroan pentsatzea gustatzen, momentuan datorrenari gogotik heldu eta kito.

ZOR DIO.- *Le debe.*
SORMEN.- *Creatividad.*
AMESLARI.- *Soñador/a.*
ANTZEMAN.- *Nabaritu. Notar.*
LORTU.- *Erdietsi. Lograr.*
HIRU URTE ZERAMATZAN.-
(Aditza: eraman). *Llevaba tres años.*
EKOIZLE.- *Productor/a.*

BAIKORTASUN.- *Optimismo.*
Aurkakoa: *ezkortasun.*

TINKO.- *Irmo. Con firmeza.*

2	MUSIKANTOI	Labrit Zabala Kasasola	2
3	ERREPORTAJEA ...	Neska-mutikoen Benposta zirkoa	4,5
3	ELKARRIZKETA	Iñigo Idiakez: "Nire gol bakoitzeko zuhaitz berri bat? Ba, hamar Garberan"	6,7,8,47
3	GAUR BIZI BALITZ	Manex Erdozaintzi-Etxart (1934-1984), solaskide (Pako Sudupe)	9,10,11
1	LABURRAK	.....	12
2	INKESTA	Zergatik aukeratu duzu abesti hori?	13
2	ERREPORTAJEA ...	Garaian garaikoa jateko	14
2	ERREPORTAJEA ...	Artzainen festa eta protesta	15
3	ERREPORTAJEA ...	Lehorretik arraunera	16,17
1	PORRUSALDA	.....	18
3	ERREPORTAJEA ...	Salvador Dalí: artea eta irudimena (1904-1989) (Agurtzane Aiestaran)	19,20,21
1,2	HAU MUNDUA	.....	22
3	DISKOAK	(JoseIna Etxeberria)	23
3	LIBURUAK	(Agurtzane Aiestaran)	24
	BAI ESAN	HABE aldizkaria... berritua	25
3	EUSKALTEGIRO ...	Ulia mendian barrena	26,27
2	IKUSMIRAN	Marifé Nogales	28
3	BIDAIA	Urbasa mendian gozamen bila (Santiago Yaniz)	29,30,31
3	EZETZ ASMATU	(Luis Manterola)	32,33
3	IPUINA	Sorgina (Rufino Iraola)	34,35
2	ABESTIA	Wasichu, ekialdetik datorren gizon bizarduna	36
3	HOROSKOPOA	.....	37
	JOLASEAN	(Luis Manterola)	38,39
3	ZINEA	Iluntasunean dantzan diharduen neskatoa (Begoña del Teso)	40,41
3	KOMIKIA	(Simonides)	42,43,44,45
	SOLUZIOAK	.....	46

1 2 3 4 HABE MAILAKA IRAKURRI

Irakurle hori:
Badakizu aldizkari honetako idazlanek zenbaki bat dutela, hizkuntzaren zailtasun-mailak adierazteko. Dena dela, gogoan izan, maila hauek ez direla HABEren kurrikulu berriaren mailen arabekoak.

HABE

Heiduen Alfabetatze eta Berreuskalduntzerako Erakundea
Erakunde Autonomiaduna

Autonomi Elkarteko Administrazio Orokorra:
HABE
Tel. 943 02 26 00
Faxa: 943 02 26 01
e-mail: argitalpenak@habe.org
Harpidetzak: harpidetzak@habe.org

ERREDAKZIOA:
Iñaki Ugalde
Ion Imanol Iturrioz
Koro Otegi

DISEINUA ETA MARRAZKIAK:
Enrike Larrarte

AZALEKO ARGAZKIA eta 47.
orrialdekoak: Juan Miguel Gutiérrez

IRARKOLA:
Evagraf S. Coop.
VITORIA-GASTEIZ

LEGEZKO GORDAILUA:
BI-2251/81
ISSN: 0212-6788

NESKA-MUTIKOEN BENPOSTA

3 "Indartsua azpian, **ahula** goian eta haurra **tontorrean**". Horrela osatzen dituzte Ourenseko Benposta herriko "El Circo de Los Muchachos"ko artistek piramideak. Eta piramide horiek irakasten duten filosofia **gizartera** zabaltzen saiatzen dira Benpostatik. Izan ere, Benpostan haurrek boto-
-eskubidea dute, eta horrela aukeratu zuten, esate baterako, euren lehen alkatea, 1956ko hauteskundeetan, Francoren diktaduratik izkutuan. Egungo alkatea Antonio Apolinar da, eta bost urtetik bost urtera aukeratzen dute. Bost urte pasatakoan alkate berria **hautatu** behar dute. Egunero, goizeko bederatzietan, bilera dute haurrek. Bilera horietan aurreko eguna aztertzen dute, eta hurrengo egunetan antolatu beharrekoak antolatzen. Beraz, txikitatik **erantzukizunak** hartzen ikasten dute.

Hiru urte betetako **ezein** haur sar liteke Benpostan, baina ez da nahikoa gurasoen haurra hor sartu nahi izatea, haurrak berak ere gogoia erakutsi behar du. Burua eta

Zirkoko ikuskizunak "El niño rey" du izena.

gorputza lantzen ikasiko du haur horrek Benpostan. Alde batetik, batxillergora bitarteko eskola jasoko du, eta bestetik, kirolean **trebatzen** dute, **soin-heziketan** zuzen esateko, egunero bi orduko saioen bidez. Soin-heziketako irakaslerik gehienak bertan ikasleak izandakoak dira edota beste zirkobatzuetan trebatutako artista eskarmentudunak. Adibidez, Europa **ekialdeko** zirkotako artistak dira irakasle. Artista guztiek dute beren **ordezkoa**, norbaitek min hartuz gero edo haren lekua **hartze aldera**. Horregatik guztiek izan behar dute, **jauziak** eta zirkoko beste trebetasun batzuez gain, oinarritzko maila gorputzaren heziketa horretan. Beraz, nahiz guztiak beharrezko izan, inor ez da **ezinbesteko** zirkoborretan, inor ez da **izar**. Guztiak dira izar, eta artista, **izatekotan**. Artista-diploma ematen du zirkobak, baina ezin da hori eskuratu batxillergo **gainditu** ezean. "Benposta errepublika bat da, bere autogobernua duena, eta bere autonomia pedagogia eta

hezkuntza aldetik" esan zigun Aita Silvak, Almeriatik.

Aurten 44 urte Benpostak

Benposta apaiz galiziar batek, Aita Silvak, sortu zuen orain 44 urte Ourense, Venezuelara misiolari **joan orde**. Beste galiziar asko ere Ourenseko Benpostan gelditu ahal izan ziren zirkobari esker. Benposta sortu zenetik, 30.000 neska-mutil pasako ziren bertatik, hori Ourenseko herrialdekoak soilik.

Mundu osoan 12 Benposta hiri daude, Ourensekoaren bizkar-edo: 4 Kolonbian, 3 Venezuelara, 1 Bolibian, 1 Nikaraguan, 1 Mozambiken, 1 Bruselan eta beste 1 Japonen. Munduko 85 herrialdetan hartu du esku zirkobak, Euskal Herrian ere izanak dira, baita Parisko Grand Palais-en ere, edo New York-eko Madison Square Garden-en, edo Tokioko Jauregi Olinpikoan... Japonen eman diote hain zuzen jaso dituen hainbat sarietarik bat, Samuraien Ezpata,

AHUL.- Makala. *Débil*.
TONTOR.- Gailurra, erpina.
GIZARTE.- *Sociedad*.
HAUTATU.- Aukeratu, esleitu.
ERANTZUKIZUN.- Ardura.
Responsabilidad.
EZEIN.- Edozein.

TREBATU.- Gaitu. *Capacitar*.
SOIN-HEZIKETA.- *Educación física*.
EKIALDE.- Sortaldea. *Este*.
ORDEZKO.- *Sustituto*.
HARTZE ALDERA.- Hartzeko.
JAUZI.- Saltoa.
EZINBESTEKO.- Behar-beharrezkoa, derrigorrezkoa.
IZAR.- *Estrella*.
IZATEKOTAN.- *De ser*.

GAINDITU.- Garaitu, goitu. *Superar*.
JOAN ORDEZ.- Joan beharrean, joan partez.

ZIRKOA

Espainian kulturaren alde egindako lanagatik ematen den Urrezko **Domina** ere badute, eta Aita Silva bera bi aldiz izan da Pakearen Nobel Sarirako izendatua. Pakearen Saria badu Aita Silvak, baina NBEarena.

Beren telebista dute

Hamabost bat herrialdetako artistak ditu zirkoak, batzuek Moskuko zirko **ospetsutik** ere etorriak. Azkena iritsi direnak Mitch haize **erauntsiak erasandako** herrialdeetatik alde egindakoak dira, beka batekin ikastera, Kolonbiako Benpostara.

Benposta erepublika bat da, eta umeek boto- -eskubidea dute

Zirkoko ikuskizunak "El niño rey" du izena; eta horren bidez munduan urtero 50 milioi haur hiltzen direla salatu **gura dute**, goseak eta miseria larrian hiltzen baitira, bere

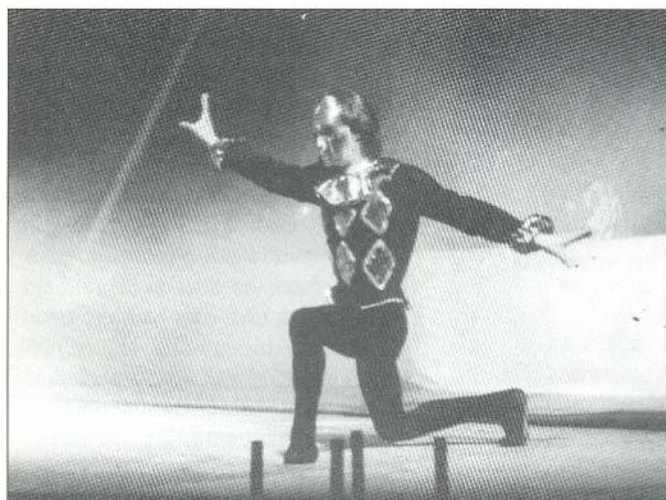
giza eskubideak behin eta berriz **zapuztuta**. Lehen emanaldia Bartzelonan eman zuten 1966an. Eta ordutik gauza bera ari dira errepikatzen, umeak direla errege.

Beren **mezu iraultzaile** hori zabaltzeko duten beste bide bat telebista da, euren telebista, goizeko zortzietatik gaueko 11etara emititzen duena. Beren banketxea ere badute, eta Benpostako txanpona, harako bakarrik balio duena, koroa da. Koroa batek bost peztza balio ditu. Bestalde, bi eliza dituzte, bata katolikoa eta bestea musulmana. Ileapaindegia ere badute, edo supermerkatua, edota artisautzarako tailerretan egindako jeneroa saltzeko denda... Eta Ourenseko gasolindegia bat ere **kudeatzen** dute benpostarrek. Beste zirko batzuen **hornitzaile** ere izan da Benpostakoa, esate baterako, Cirque de Soleil ikusgarriarena, baina beharbada, Benpostak eman duen izarrik entzutetsuena Julio Sabala da, artistak imitatzen dituen artista, **berriki** gure artean izan duguna.

Munduan 13 Benposta hiri daude

Xuntarekin hika-mika

Benpostako zirkoak, Aita Silvak hobe esanda, 1985ean **orube** bat saldu zion Xuntari babes ofizialeko etxeak **eraikitzekotan**, baldintza horrekin. Xuntak, ordea, futbol-zelaiara egin nahi du orubean, eta zelaiari lotutako bulegoak, eta beste 220 etxe. Zirkoak orubea berreskuratu nahi du, eta Ourense talde bat sortu da haserako asmoak bete daitezen, babes ofizialeko 380 etxe egitea: "Arazoa **ikusteke** dago, epaiketari. 14 urte izan dituzte etxe horiek egiteko, Xuntak ez du gurekin hitz egin nahi izan gai horretaz. Saiatu ziren orubean 50 polizirekin sartzen, baina ez zuten lortu epai batek **debekatu** egin diolako Xuntari orubean sartzea" esan zigun Aita Silvak.

Artista-diploma ematen dute, baina ezin da hori eskuratu batxilergoa gainditu ezean.

HABE 304

DOMINA.- Medalla.
OSPETSU.- Famatua, sona handikoa.
ERAUNTSI.- Ekaitza, zirimola.
ERASAN.- Astindu. Golpear.
GURA DUTE.- Nahi dute.

ZAPUZTU.- Muzin egin, zapaldu.
MEZU.- Mensaje.
IRAULTZAILE.- Iraul(i)+tzaile.
Revolucionario/a. Era berean:
garbitzaile, zuzentzaile, saltzaile...
KUDEATU.- Gestionar, administrar.
HORNITZAILE.- Horni(tu)+tzaile.
Abastecedor.
BERRIKI.- Orain dela gutxi.

HIKA-MIKA.- Polémica.
ORUBE.- Solar.
ERAKITZEKOTAN.- Con la
condición de construir.
IKUSTEKE.- Ikusi gabe, ikusteko.
DEBEKATU.- Galarazi, eragotzi.
Prohibir.

3 Iñigo Idiakez, Errealeko jokalaria dugu. Donostian jaio zen 1973. urtean. Hiru anai-arreben artean bi atera dira futbolari. Bera eta anaia. Azken hau Burgosko ekipo batean dabil. Gurasoak eta familia oso kirolariak izan dira beti. Beraz, gazte-gaztetatik ibili dira beti kirolaren inguruan. *Mundaiz* eskolan ibili zen ikasle, han ere, futbolaz aparte, beste kirol batzuk **landu** zituen, besteak beste, saskibaloia, hockey-a, eskubaloia, etab. Iñigok asko maite du tenisa, eskola-garaian ezin izan zuen kirol hori landu, ez baitzuten aukerarik. Beraz, orain oporretan dagoenean, beste zenbait aukeraren artean horixe egiten du, baita golf-a ere.

HABE.- Futbolari bezain ikasle ona izan al zinen?

IÑIGO IDIAKEZ.- Beno, ez dakit ba! **Halamoduko** ikaslea izan nintzen. Urtero ikasturtea **gainditzen** banuen ere, irailean beti banuen azterketaren bat. Halare, kostata egiten nuen beti aurrera.

Futbolaria eta ikasketak

H.- Emaizta txarrak ateratzen zenituenen, nola jokatzen zuten gurasok?

I. I.- Tarteka zigortu egiten ninduten. Behin edo behin partidu garrantzitsuren batera joan gabe gelditu behar izan nuen. Gurasoak horretan oso zorrotzak izan dira. Beti esan ohi ziguten anai-arrebei ikasi egin behar genuela formazio on bat eskuratu ahal izateko.

H.- Futbolari profesionala unibertsitateko ikasketetan erdi-

LANDU.- Jorratu. *Cultivar*.
HALAMODUZKO.- Nolabaitekoa. *Regular*.
GAINDITU.- Garaitu. *Superar, aprobar*.
EMAITZA.- Ondorena. *Resultado*.

IÑIGO IDIAKEZ

ARGAZKIAK: Juan Miguel Gudiérrez

“Nire gol bakoitzeko zuhaitz berri bat? Ba, HAMAR Garberan”

-bidean geratzen omen da gehienetan. Bukatu gabe, alegia. Zer dela eta gertatzen da hori?

I. I.- Beno, egia esan, denetik dago gure artean. Zenbaitek ondo kostata **burutzen** ditu ikasketak. Ez-ohiko erritmo batean, normalean denbora luzeago ematen dugu ikasketetan, urte gehiago, alegia. Kontuan izan entrenamendu asko ditugula, partiduak direla, etab. Horregatik guztiagatik, ezin diogu eskola zein unibertsitateko ordutegiari eta erritmoari jarraitu. Beraz, batzuek erritmo motelagoan egiten dituzte ikasketak. Lau urtetan buka ditekkeen karrera sei urtetan egiten dute.

H.- Eta zure kasuan, nola eraman dituzu ikasketak?

I. I.- Ni neu ere erdi-bidean geratu

naiz. **Lanbide Heziketan** hasi nintzen eta laugarren kurtsoa amaitu ondoren, utzi egin behar izan nituen ikasketak. Beraz, bi ikasturte falta zaizkit amaitzeko. Halare, une honetan horrela banago ere, aurrerantzean zerbait **egingo dudalakoan nago**.

Lehia eta gogorkeria futbolean

H.- Sarritan futbol-giroan, agresibitatea eta **bortizkeria** nabarmenak dira oso, izan ere oso kirol konpetitiboa baita. Hurrei dagokienez, zenbait oso trebea eta azkarra izaten da jokoan, baina beste zenbait, ez. Honen ondorioz, beti sortzen dira guraso eta umeen arteko **liskarrak**, inbidiak, etab. Txapelketen garaian, batez ere. **Zer**

BURUTU.- Gauzatu, zertu. *Llevar a cabo*.

LANBIDE HEZIKETA.- *Formación Profesional*.
EGINGO DUDALAKOAN NAGO.- Egingo dudala uste dut.
BORTIZKERIA.- Indarkeria, gogorkeria.
LISKAR.- Sesioa, okasioa, eztabaida.

Zenbait futbolarik ondo kostata bukatzen ditu ikasketak

deritzozu honi?

I. I.- Egia esan, konpetibitate kontu hori ondo eramatea lan zaila eta korapilatsua da. Ni neu ere, ibilia naiz **entrenatzailetzan** eta ondo ezagutzen dut giro hori. Arlo horretan lana kontu handiz egin behar da. Nire iritziz entrenatzaileak **hezitzaile** izan behar du era berean. Haurrari kirolarekin batera, beste zenbait balore erakutsi behar zaizkio, besteak beste, besteekiko elkartasuna, errespetua, talde-lana denen artekoa baita. Hau guztia denoi dagokigu, maisu, guraso, entrenatzaile, etab.

Iñigo, txikitatik, futbolaria

H.- Adieraz diezaguzu zer-nolako ibilbidea izan duzun futboleant, eskolatik hasita, Errealean sartu arte.

I. I.- Ni beti Mundaiz eskolako taldean jokatu dut. 12 urte nituela, *infantiletan*, alegia, Erreala deika hasi zitzaidan, zenbait frogak egin nuen beraiekin, baina horretan bakarrik geratu zen guztia. Gazte-mailara pasa nintzenean, **berdintsu** ibili nintzen, Gipuzkoako federazioarekin joaten nintzen txapelketa desberdinetara.

Gaztetan nire futbolari-ibilbidea ona izan arren, gazte-mailako azken urtean inork ez zidan deitu, beraz ez nuen talderik. Azkenean, Karmelo Amas entrenatzaileak deitu zidan eta horrela *jubeniletan* beste urte bete jarraitu ahal izan nuen.

Mikel Etxarri Sanse futbol-taldeko entrenatzaileak bere ekipora eraman ninduen eta bi urtez han jarraitu nuen entrenatzen. Azkenik, Jhon Toshack Errealeara etorri zenean, hark eraman ninduen lehenengo

mailako taldera eta gaur egun bertan dihardut lanean.

H.- Zein postu betetzen duzu Errealean?

I. I.- Postu desberdinak betetzen ditut, gehienetan erdialdean, batzuetan aurreraxeago, bestetan atzeraxeago. Entrenatzailearen **esanetara** beti.

H.- Nola hartzen du jokalaria batek postu-aldaketa?

I. I.- Normalean ondo, guztion helburua jokatzeko baita. Halare, jokalaria batek bere lana ondo bete dezan, hobe da ahalik eta denbora gehien leku berean jokatzeko.

H.- Arestian futbola oso kirol konpetitiboa dela aipatu dugu. Hau horrela izanik, nolakoa da zuen arteko harremana, jokalarien artekoa, alegia?

I. I.- Oso harreman ona dugu denon artean. Erreala oso talde lagunkoia

Errealean ondo konpontzen gara elkarrekin

da. Bertakoak garenok oso hartueman onak ditugu. Atzerritik datozeinei ere, oso **harrera** ona egiten diegu, beraiek ere oso gustora sentitzen dira gure artean.

Futbolariaren bizimodua gogorra da.

H.- Nolakoa da futbolari profesional baten bizimodua?

I. I.- Gogorra dela esango nuke, zenbaitek horrela ez dela uste badu ere. Momentu onak eta gogorrak igaro behar izaten ditugu. Guk, gehienetan, ezin dugu gazte baten bizimodua egin. Askotan, asteburua iristen denean, batzuk lagunekin irteten dira, guk, ordea, ezin dugu hori egin. Elkarrekin egon behar baitugu bilduta, partidu bezperatan. Halare, futbola gustukoa dugunez, ondo bizi gara.

H.- Denbora luze batez jokatu gabe egon den jokalaritari zer datorkio burura une horietan?

I. I.- Niri egia esan, ez zait horrelakorik gertatu. Halare, pentsatzen dut ez dela egoera ona izango. Denbora luze batean jokatu gabe pasatuz gero, burutazio izugarri etor dakizkizuke burura. Lehenengoa, entrenatzaile berberak jarraituz gero, hobe litzatekeela, beste ekipo batek kontratatuko bazintu. Jokatzan ez duenarentzat, oso **mingarria** da beste taldekideak jokatzan ikustea.

Futbolariaren eta entrenatzailearen artekoa

H.- Talde bat egoera larrian dabilelako, eta entrenatzaile-aldaketa egin delako, gehienok pentsa dezakegu hobera egingo duela taldeak. Zer deritzozu honi?

I. I.- Oso garrantzizkoa da entrenatzailearen eta jokalarien

arteko harremanak estuak izatea. Entrenatzailea da agintzen duena. Beraz, konfiantza adierazi behar die jokalariei. Era berean, hauek ere berdin erantzun behar diote hari. Taldean ondo funtzionatuz gero, emaitzak ere hobeak izango dira zalantzarik gabe.

H.- Errealean zabilzanetik, zein duzu **oroitzapenik** onena eta txarreana?

I. I.- Onena oso gustukoa dut noski, nere estrenaldia. Atotxan izan zen, orain dela zazpi urte. Hiru eta huts irabazi genuen Cadizen aurka eta txarreana **ebakuntza** egin zidatenekoa izan zen. Urte osoa jokatu gabe igaro behar izan nuen.

H.- Behin kazetari batek esan zuen Galiziako zenbait herritan bertako futbol-taldeak sartzen zuen gol bakoitzeko zuhaitz bat **landatzen** zutela. Zuk hurrengo denboraldirako, zenbat zuhaitz landatzea nahiko zenuke?

I. I.- Dударik gabe ahalik eta gehien nahi nuke. Halare, nik neuk beti erdialdean jokatzan dudanez, 10 gol sartuta oso poztuko nintzateke.

H.- Eta non landatuko zenituzke 10

Entrenatzaileak hezitzaile izan behar du

zuhaitz horiek?

I. I.- Donostiako Garbera parkean

Futbola utzi ondoren, entrenatzaile izan nahi du

H.- Jokalari izan ez bazina, zein bizibide aukeratu zenukeen?

I. I.- Gustura tenista izango nintzatekeen. Halare, hori ezinezkoa denez, futbolari izateari uzten diodanean, entrenatzaile-lanetan jardungo nuke.

H.- Zer eskatuko zenieke donostiarrei hurrengo denboraldirako?

I. I.- Eskatu, eskatu? Ezer gutxi. Ahal duten guztia eman baitigute. Guk geure aldetik ahal dugun guztia egingo dugu. Beraiek ere berdin jarrai dezatela.

H.- Zer **aholkatuko** zenieke futboleko bete-betean dabilzan gaztetxoei?

I. I.- Bada, futboleko jokatzear gain, ikasi ere egin behar dutela, prestakuntza ona eduki dezaten arlo guztietan.

HARRERA.- Abegia. *Acogida.*
MINGARRI.- *Doloroso/a.*

OROITZAPEN.- Gomuta. *Recuerdo.*
EBAKUNTZA.- *Operación quirúrgica.*
LANDATU.- Aldatu. *Plantar.*

AHOLKATU.- Gomendatu. *Aconsejar.*

Manex ERDOZAINZI-ETXART (1934-1984), solaskide

3 Zuberoa aldera egiten duen Behe Nafarroako Ibarla herrikoa **laborarian** sortua dugu euskaltzale frantziskotar, abertzale, sozialista eta internazionalista hau. Bertatik bertara ezagutu zutenengan, oso gutxitan gertatu ohi den oposizio askoren arteko harmonia zabal, pertsonal eta orekatuena lortu izanaren sentsazioa sortzen zuen. Gozoa, pausatua, **otzana**, adiskide zintzoa, mintzatu baino entzun nahiago zuena, bere poeta-bihotzez bizi izan zen eta bihotzetik hil, berrogeita hamar urtera iritsi gabe. Poeta bezala nabarmendu da literaturaren alorrean, eta haren idatzi ez literarioen obra aski zabala, oraindik aztertzeko dugu, hil zela hamasei urte igaroak direnean.

ARGAZKIAK: Eusko Jaurlaritzaren Kultura Sailak argitaratutako Bidegileak bildumatik hartuak

HABE.- Zuk ez zenuen Asisko San Frantziskorengan edan beharrik izan **izadia** eta lurra **gizakiarekin** lotuak eta gizakia bezainbeste maitatu ahal izateko?

M.E.- Hor baditiat bi poematan bilduak, nere **hautzaroko oroitzapenak**, nere umetako mundua: aitarena, hain guti ezaguturiko aitarena, amarena, **haurrideena**...eta hauek Putzunde zeritzan **pentze ordokian**, zelai lauan, gizonak belarra moztu eta eramaten, eta nire ama belar-hondarrak biltzen **eguzki galdatan**, txapela buruan, **mokanesa** lepoan eta **izerdi-trenpan**, zuek diozuen bezala, izerdi patsetan. Gure etxe **gibleko** haritza ere nire baitan, nire etxondoa eta sorlekua bezala, aitzineko **belaunaldien** historia luze eta urratuaren **ikur** dituk.

H.- Ama, zuretzat zer zen konprenitzeko, sorterritik urrundu eta kanpotarren amodio hotza sentitu behar izan zenuela diozu, erran zaharrak dioenez, kanpoko salda **dastatu**.

M.E.- Hamaika urtetan urrundu ninduan sorterriko etxondotik, hamalau urtez etxetik kanpo ibiltzeko (1945-1959). Etxe inguruan bost urte egin, eta berriro beste zortzi kanpoan (1964-1972), guztira hogeita bi urte sorlekutik **landara**.

H.- *Mundu zabalerako* deritzan poeman, 1965eko apirilean datatuan, beraz, Euskal Herritik kanpo zinela, euskal semeak lanari lotzera deitzen dituzu, zertarako eta hain zuzen mundu zabalerako, mundura zabaltzeko beren lanaren fruitua.

M.E.- Bai. Gernikako haritzaren

sinbologiaren baitan, hala nioan: isuri bihotzetan amodio xorta gozoa, gora **atxikiz** esperantzaren su berdea, munduari askatasunaren haizea eskaintzeko, mundu osoak jakin dezan gure Nortasunaren berri!

H.- Handik bi urteren buruan, 1968ko maiatza famatuaren aitzinetik, *Populu bat xutik* zure poema adierazgarrienetako bat idazten duzu. Mundu berri bat sortzen ari dela sumatzen duzu, eta mundu berri horretan euskaldun berri bat, euskal populu berri bat itxura hartzen, Europan, eta munduan.

M.E.- Ezin nian sinetsi euskal populua **eri** edo hiltzear zenik. Bizia **nasaiki** bazuela, burrustan, beldurra eta **ahalkea** galtzen ari zela, eta etsaiek euskaldunak elkarrengandik **bereizteko**

SOLASKIDE.- Solas+kide. Berriketa-laguna. *Contertulio*.
LABORARI.- Nekazaria.
OTZAN.- Eztia, leuna. *Manso/a*.
IZADI.- Natura.
GIZAKI.- *Ser humano*.
HAURTZARO.- Haur-garaia. *Infancia*.
Era berean: gaztaro, zahartzaro...
OROITZAPEN.- Gomuta. *Recuerdo*.
HAURRIDE.- Senidea. *Hermano/a*.

PENTZE.- Zelaia, belardia.
ORDOKI.- Ordeka, laua, berdina.
EGUZKI GALDATAN.- *Bajo un sol de justicia*.
MOKANES.- *Pañuelo*.
IZERDI-TRENPAN.- Izerditan blai, izerdi patsetan. *Sudando a mares*.
GIBEL.- Atzea. Aurkakoa: aitzina, aurrea.
BELAUNDALDI.- *Generación*.

IKUR.- Seinala, marka.
DASTATU.- *Degustar*.
LANDARA.- Kanpora.
ATXIKI.- Heldu. *Coger*.
ERI.- Gaixoa. *Enfermo/a*.
NASAIKI.- Oparo, naharo, burrustan. *En abundancia*.
AHALKE.- Lotsa.
BEREIZI.- Banatu. *Separar*.

ezarritako mugak ezdeus zirela zutitzen ari zen euskal populuaren aitzinean uste nian, mundu zabalerako **tirria** galdu gabe, "Gu gira Euskadiko gazteri berria, Euskadi bakarra da gure Aberria..." ezpainetan eta bihotzean zuen gazteri berriaren aurrean. Berritzen ari zuan munduan, Europa berrian, euskal populu berri bat.

H.- Esperantza borborka bezala **nahigabeen ziztakoak** ere bizi zenituen ordea. 1969an datatu, eta *Hil zorian ote gara?* izenburu adierazgarrikoan: **oztopoak**, presondegiak... aipatzen zenituen.

M.E.- ETako gudari Txabi Etxebarrieta hila, Melitón Manzanos-en hilketak, eta horien ondoko atxiloketak, eta iheslariak **samaldan** gure Iparraldera. Oroimena flako duk, eta hobe orduan idatzi poema-zatiak irakurtzen baditiat: Oztopoz oztopo, ixilka, **gauari buruz** sotoetan, baina aldi berean itxaropena geroan: Bihar eman ahala kantuz ariko gaituk ostatu eta **karriketan**, bihar agerian bilduko gaituk plaza gainetan... Anaia Donostiakoa,

Hooooooo... begira sortzearen den **EUSKADI BERRIA**.

H.- Bi urtez Okzitaniako Tolosan bizikide izan zenuen Juan Mari Torrealdaik. Beno, bada, honek, orduko esperientzia gogora ekarrita dio ez zinela batere beldurtzen, frantziskotar anaiei aurrean erraten zu ez zinela frantsesa euskalduna baizik. Agresibitatek gabe esaten omen zenuen, beti ezpainean ohi zenuen zigarratzen ke artean.

M.E.- Hala badio, hala izanen duk. Nik uste, idatzi nuela urte askotan Euskal Herritik landa bizi arren, banuela euskal pentsaera bat, gauzak ikusteko eta juzgatzeko **jite** berezi bat, euskal jite bat. Oso gazterik hasi ninduan etxekoei nire ikastetxeko berriak euskaraz ematen, eta amari, bere jairako, poema ttipi batzuk **igortzen**. Gero hogeitaz urte nituela edo, hasi ninduan gerraurreko euskal kultur gizon-emakumeak ezagutzen: Lafitte, Barandiaran, Aita Donostia, Leizaola... Ikasketa-urteetan ere ahalegintzen ninduan euskal ikasleekin harremanetan izaten, eta euskal ikasleen elkartearen udako

bileretara joaten. Niretzat Bidasoako mugak ez dik zentzurik izan, ez geografikoki, ez psikologikoki.

H.- Horixe bera dio zutaz Juan Mari Torrealdaik, ez zenuela Hego espainola eta Ipar frantsesa bereizten, eta hori eguneroko bizitzan sentiarazten zenuela hurbilekoengan. Garbi dago, kanpoan bizi arren hemengo mugimenduaren berri bazenuela. Berrituz **olerkietara** joko dut: "Baina/parias **eli** hau ohartu zenean/sortzen ikusi zuen lurra berea zuela/**uzinetan** eta lurgintzan eta artzaingoa eta arrantzan/ari eta ari zen langileria berea zuela.../Parias eli honek erabaki zuenean/hauk guzien izerdi beltzak/itsasoan galtzea ez zuela merezi/hauk guzien indarrak eta lanak eta biziak/pantza handi horik bazkatzen **xahutzea**/ez zuela balio.../Parias eli honek erabaki zuen lurrik/burruka gogor bat abiatzea eta eramatea.../lili gorriak/lili xuri ta beltzak/lili perde ta horailak/askatasunaren margoak/hasi ziren loreten/iraultzaren ildotzen/Euskadiko karriketan! (1976)".

M.E.- Mounierren *Le personnalisme*, Sartrearen *Le colonialisme est un système* axola handikoak izan zituan, *Esprit* aldizkaria, Albert Memmi judu tunisiarraren kolonialismoaren aurkako saiakera kritikoak, *Portrait du colonisé*, eta pentsamendu horietatik edan ondoren, Euskal Herriaren egoerara ekarri nitian, eta hemengo borrokara aplikatu, borrokalarien bidelagun bihurtu, mundu berria sortu beharra zela ikusten bainuen, ezin nian inola **onetsi** ikusten nuen zapalkuntza eta justiziarik eza, herri ttipi eta langileriaren aurka eginikoa.

H.- Olerkia soilik ez zenuen ordea idatzi; horretaz gain, **eleberri** bat

Jean Marie Diharce Iratzeder eta beste lagun batekin Belokeko abadian.

TIRRIA.- *Querencia*.
NAHIGABE.- Atsekabea. *Dolor*.
ZIZTAKO.- Zastakoa. *Punzada*.
OZTOPO.- Eragozpena, enbarazua.
SAMALDA.- Piloa, andana, multzo handia. *Tropel*.
GAUARI BURUZ.- Gau aldean. *Hacia la noche*.
KARRIKA.- Kalea.

JITE.- Era, modua.
IGORRI.- Bidali.

OLERKI.- Poesia.
ELI.- Taldea, multzoa.
UZIN.- Lantegia. *Fábrica*.
XAHUTU.- *Malgastar*.
LILI.- Lorea.
ONETSI.- Ontzat eman, bedeinkatu.
ELEBERRI.- Nobela.
HITZ LAUZ.- *En prosa*.

ere idatzi zenuen, **hitz lauz** ere **erruz**, eta frantziskotar gisa predikuak eman ez ezik euskarazko eskolak ere eman zenituen, Iparraldeko gau-eskoletan...

M.E.- Bai, gainera, euskara ikasten ari direnek irakurtzeko egina denez elkarriketa hau, gisa izanen duk esperientzia hori aipatzea, laburra izanagatik. Donapaleuko gau-eskoletan urtebete edo gehixeagoz aritu ninduan.

H.- Zer metodo erabiltzen zenuen irakastaldiak emateko?

M.E.- Lehenik ikasleen motibazioa zein zen aztertzen nian. Euskara ikastera niregana zetozenek euskara ikasteaz gain, euskal kulturaz jabetu nahi ziaten, eta jabetu hain zuzen euren ere euskal kulturari eraginez. Horretarako gero, egitasmo bat burutu nian, hasi euskararekin adiskidetzetik eta burua euskal kulturari **pulunpatzea** zuena. Horretarako, besteak beste, euskal autore anitzen testuak **hautatzen** nitian hala nola: Piarres Larzabal, Xalbador, Lafitte, Mirande, Landart, Ander Unzuurrungaza, Andoni Egaña, Arantxa Carbonell, eta M.J.Minaberrirenak. Hau guztia ikasleak ohar zitezen euskal kulturak **jasan** duen zapalkuntza mendeetan zehar, eta herri kultura berri bat sortzeko, gaurko eta biharko Euskal Herriari doakiona.

H.- Modak edota narrazioak olerkiaren **aldean** hogeigarren mende honen bigarren erdian hartu duen gorak eraman zintuen olerkigintza utzi eta eleberrigintzara, Gauaren atzekaldean nobela idaztera?

M.E.- Ez modak eta ez eleberraren **mentak**. Hamabost bat urtez **ondu** nian delako nobela hori, eta hain zuzen, izenburuak dioen bezala, Paris bezalako hiri distirantak duen beste alderdi dramatiko, gauaren atzekalde hori, agertu nahiz idatzitakoa duk. Beti pentsatu izan diat gaez gauzak eta jendeak

1981ko udan, erlijiosa-talde batekin, New Port-en (AEB) Eukaristia ospatzen.

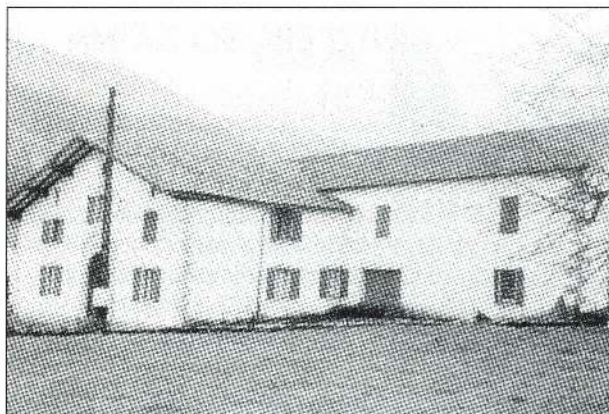
hobeki **behatzen**, ikusten, sentitzen eta barnatzen direla, eta horixe **islatu** nahi izan diat nobelan.

H.- Plazer da zurekin mintzatzea, **alabaina** burura hurbiltzen ari zaigu gure solaserako tartea, eta segur zure atseginerako, ez nituzke bi gauza erran gabe utzi nahi; bata, merezimenduz irabazi zenuten irekiak eta **abegikorrak** izatearen fama, Domintxine herriakako Arrafortonea etxean, zuk Xalbat eta Santos anaiekin osatu zenuten **anaidian** izandako jokabideagatik. Berritu eta biziberritu zenuten etxeak, czagutu zutenek diotenez, duda egitekoa omen zen **bortarik** zuenetz, noiznahi eta nornahiri zabalik, ETako gudari izan nahiz

drogazale. Eta bigarren, Donapaleuko komentuak jarraitzen duela hein batean euskal kulturarentzako aterpe izaten. Duela guti bildu dira bertan euskal emakume idazleak, nola Iparreko hala Hegoko, euren euskal literaturgintzari **hauspo eman** nahiz.

M.E.- Arras ontsa, biziki alegeratzen nauk.

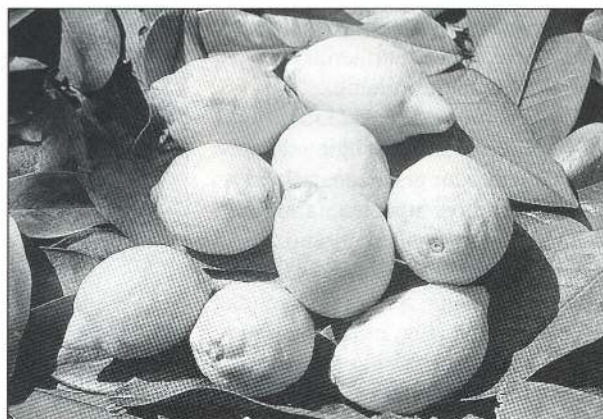
PAKO SUDUPE

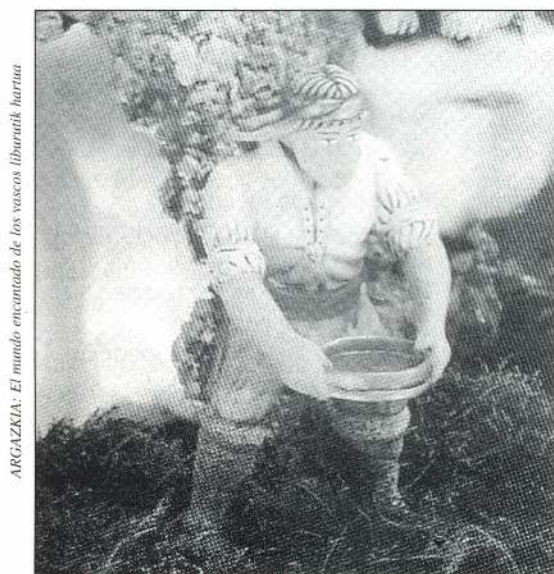
Pekoetxea, Manexen jaiotetxea Ibarlan.

1 Modan jarri dira azken urteotan bitaminak. Parkinsonari eta beste hainbat gaisotasuni **aurre egiteko** balio omen dute. Bitaminen **ezaugarri** osasungarri horiek ez dira **gezurtatu**, halare, AEBetan egin den ikerketa batek dioenez, bitamina gehiegi hartzea kaltegarria izan daiteke. AEBetan 980.000 milioi pezetako merkatua mugitu zuen **iaz** bitaminamania. AEBetako Dietetika elkarteak dioenez, **behar adina jaki** fresko dituen dieta **orekatuak** gorputzaren bitamina behar guztiak **asetzen** ditu, eta horien gabezia ez da bitamina sintetikoaren bidez bete behar, gaisotasun jakin batzuen kasuan **izan ezik**. Bitamina gehiegi hartzeak arazo arinak zein larriak sor ditzake, besteak beste, **beherakoa**, **odoljarria**, **burusoileria**, etab. Beraz, argi ibili!

BITAMINAK

ARTYBOKO ARGAZKIA

ARGAZKIA: El mundo encantado de los vascos liburutik hartua

ATARRABI

1 Izaera oneko pertsonaia mitikoa dugu. Mariren semea eta honen aurkakoa den Mikelatsen anaia da. Sarako **jagolea**. Herri horretako biztanleak Atarrabiren anaiak euren baratzei etengabe egiten dizkien erasoen **lekukoak** dira. Zugarramurdi Ondarrabio izena ematen diote. Atarrabik bere itzala galdu omen zuen; diotenez, Mikelatsek edo honen nagusi zen deabruak lapurtu zioten.

ONTZI EROSO BAINA ARRISKUTSUAK

1 Latak ontzi erosoak izan arren, arriskutsuak ere badira zenbait momentutan. Barakaldoko San Eloy ospitalera bi lagun heldu zaizkie epe laburrean lata **zabaltzeko uztaitxoak irentsi** dituztelako. Erraza da lata irekitzerakoan aluminiozko uztaita barrura erortzea eta edariarekin nahastea. Nahiz eta normala ez izan, litekeena da **xafila**-zattia irenstea eta horrelakoetan ez dago konponbide errazik, erradiografietan ikusi ere ez da egiten eta. Larriena izanik ere, hori ez da arrisku bakarra. Latek bide luzea egiten dute kontsumitzailearengana heldu aurretik, eta bide luze horretan askotan ez dira errespetatzen gutxieneko garbitasun-neurriak. Halare, zuzenean eramaten ditugu ahora, horrek duen kutsadura arrisku eta guzti. Hobe da, beraz, horrelako ontziak ondo garbitzea, eta uztaitxoarekin kontuz ibiltzea!

ARTYBOKO ARGAZKIA

AURRE EGIN.- *Hacer frente.*
EZAUGARRI.- Berezitasuna.
Característica.
GEZURTATU.- *Desmentir.*
AEB.- Amerikako Estatu Batuak.
IAZ.- Joan den urtean. *El año pasado.*
BEHAR ADINA JAKI.- *Cuántos alimentos se precisan.*
OREKATU.- *Equilibrado.*
ASE.- *Colmar.*

IZAN EZIK.- *Salbu. A excepción de.*
SORTU.- *Eragin. Causar.*
BEHERAKO.- *Kakeria. Diarrea.*
ODOLJARIO.- *Hemorragia.*
BURUSOILERIA.- *Calvicie.*
JAGOLE.- *Zaindaria. Protector/a.*
LEKUKO.- *Testigo.*
EROSO.- *Cómodo.*
ZABALDU.- *Ireki.*
UZTAITXO.- *Arito.*

IRENTSI.- *Tragar.*
XAFLA.- *Lámina.*

Zergatik aukeratu duzu abesti hori?

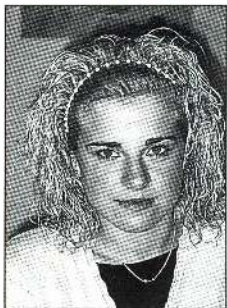
2 Ez diegu udako abestia aukeratzeko eskatu, edozein abesti baizik: kuttunena, maitagarriena, **atseginen** dutena.... Izan ere, esaten da **musika orok** duela bere **unea**, edo nahi bada, une orok duela bere musika. Horregatik ehundaka izan litezke abesti **hautatuak**, ezein hizkuntzatarakoak, edozein musika-estilotakoak, eta haxe da Urretxu eta Zumarragako Udal Euskaltegiko ikasle hauen hautua. Baten batek, abestu ere egin zigun.

Ainhoa Ojanguren

Nik Itoiz taldearen "Lau Teilatu", musika erromantikoa delako... Eskolatik Torremolinosera joan ginenean hango diskoteka batean kanta hori jartzen ziguten, eta hemengo musika. Euskaldunak ziren jabeak.

Leire Ojanguren

Latzen taldeko "Zu eta ni". Oso erromantikoa da, eta musika-mota hori gustatzen zait noizean behin entzuteko, eta pentsatzen laguntzen dit.

Jorge Andueza

Ruper Ordorikaren "Nor da?": "nor da gogoan daukazuna, nor da? —kantuan— lo aurreko zure instanteen jabe, nor da?" Hori da **leloa**: **maiteminduta** bazaude, norbait izan liteke, maite duzun neska, edo semea izan liteke, edo **lankideren** bat...

Besteak beste, Lou Reed-en "Laila". Maitasun-abestia delako eta oso ondo egina dagoelako.

Pili Lizarralde

Olatz Holgado

Benito Lertxundiren "Baldorba". Batez ere, pisuan nengoenean bazegoen neska bat kanta hori oso gustukoa zuena, eta **lagun mina** dut, eta beraz **oroitu** egiten naiz entzuten dudanean.

Luis de la Hera

Dire Street taldearen "Sultans of Swing". Erritmo ederra du eta asko gustatzen zait Mark Knopfler-en kitarra akustikoa. Gazteago nintzenean askotan entzuten nuen orain dela 20 urte Bilbon ikasketak egin nituenean.

Javier Blázquez

Luis Eduardo Auteren "Al alba". Musika-mota asko gustatzen zait, baina orain dela **urte dezente sarri** entzuten nuen, gaizki pasatzen ari baldin banintzen...

HABE 304
ATSEGIN.- Gogokoa, gustukoa.
MUSIKA OROK.- Musika guztiak.
UNE.- *Momento*.
HAUTATU.- Aukeratu. *Escoger*.
LELO.- *Estríbillo*.
MAITEMINDU.- *Enamorarse*.
LANKIDE.- Laneko laguna. *Compañero/a de trabajo*.

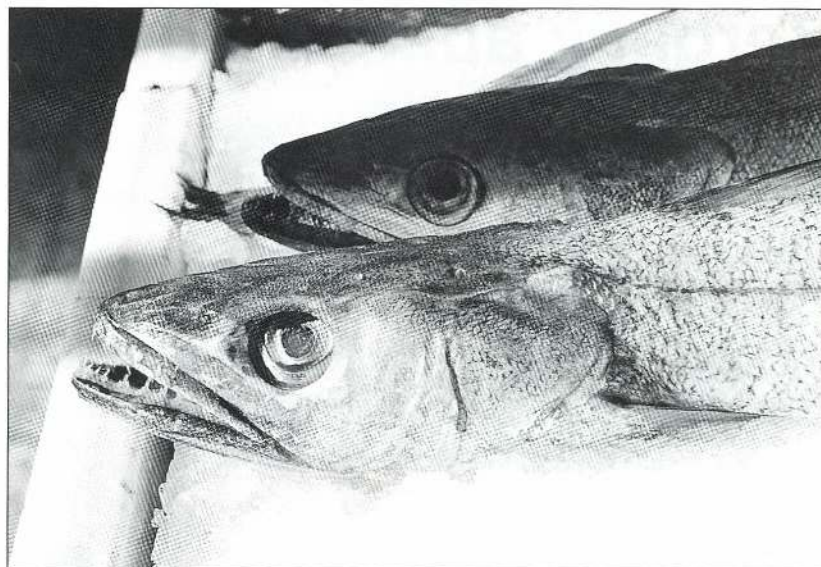
LAGUN MIN.- Adiskide kuttuna. *Amigo/a íntimo/a*.
OROITU.- Gogoratu, gomutatu. *Recordar*.
URTE DEZENTE.- Urte franko. *Bastantes años*.
SARRI.- Maiz, askotan. *Muchas veces*.

GARAIAN GARAIKOA JATEKO

3 Egun ez da garai batean bezala gertatzen. Jaki asko eta asko urte osoan izaten ditugu, baina sukaldariak behin eta berriz esaten dute garaiak garaikoa jatea komeni dela, eta horretarako atera zuten urte hasieran EHNE eta Itsas Geroa elkarteek egutegi dotore bat. Hor dauden aholkuek, ordea, urte osorako balio dute, urte osoan daude fresko gomendio horiek. Eta zenbait saltoki, HABEren Donostiako **egoitzatik** gertu dagoen **arrandegi** batek kasu, horman jarri du egutegia **bezeroen** mesedegarri. Eta guk ere geure orriotara aldatu nahi ditugu aholkuak geure irakurleentzat. Udako atarian baikaude, hortik hasiko gara: ekainetik.

Ekaineko janariak zerrendatu aurretik, urte osoan jan daitezkeenak aipatuko ditugu lehendabizi: haragia, **esnekiak**, gazta, oilaskoa, intxaurrak, porrua, patata eta babarruna. Jaki hauek ez ditugu sartuko hilez hileko zerrendan.

EKAINA: Legatza, antxoa, **hegaluzea**, **hegalaburra** eta txipiroia. Barazkiak, berriak, azelga, tipula, letxuga, ilarra eta babak.

ARTIBOKO ARGAZKIA

Egutegian ez daude jaki guztiak, baina daudenak bere garaiak janda asko aurreratuko genuke.

UZTAILA: Legatza, antxoa, hegaluzea, hegalaburra eta txipiroia, **lupina** eta **urraburua**. Baita azelga, tipula, letxuga, tomatea, **leka**, azenarioa eta piperra ere. Eta sagarra.

ABUZTUA: Antxoa, hegaluzea, hegalaburra, txipiroia, lupina eta urraburua. Barazki hauek: azelga, tipula, letxuga, tomatea, leka, azenarioa eta piperra. Eta sagarra.

IRAILA: Arrainak: antxoa, hegaluzea eta hegalaburra. Barazkiak: azelga, tipula, letxuga, tomatea, leka, azenarioa, piperra eta aza. Fruta: sagarra, eta **madaria**.

URRIA: Arrainak: antxoa, hegaluzea eta hegalaburra. Barazkiak: azelga, letxuga, tomatea, leka, azenarioa, piperra, aza eta **azalorea**. Fruta: sagarra eta madaria.

AZAROA: Arrainak: hegaluzea, hegalaburra, txipiroia, eta lotxa. Barazkiak: azelga, letxuga, azenarioa, aza eta azalorea. Fruta: sagarra eta kiwia.

ABENDUA: Arrainak: txitxarroa, txipiroia, lupina, lotxa eta erla. Barazkiak: azenarioa, aza, azalorea eta eskarola. Fruta: sagarra eta kiwia. Haragietan: arkumea.

URTARRILA: Arrainak: txitxarroa, erla eta lotxa. Barazkiak: azenarioa, aza, azalorea eta eskarola. Fruta: Kiwia. Haragietan: arkumea.

OTSAILA: Arrainak: txitxarroa, erla, lotxa eta berdela. Barazkiak: azenarioa, aza, azalorea eta eskarola. Fruta: kiwia. Haragietan: arkumea.

MARTXOA: Arrainak: txitxarroa, antxoa, berdela eta sardina. Barazkiak: azenarioa, aza, azalorea eta eskarola. Fruta: kiwia. Haragietan: arkumea.

APIRILA: Arrainak: txitxarroa, antxoa, berdela eta sardina. Barazkiak: azalorea, letxuga, **ilarra** eta baba.

MAIATZA: Txitxarroa, legatza eta antxoa. Bestetik, azelga, tipula, letxuga, ilarra eta babak.

GARAIAN GARAIKO.- *De la temporada.*

EGOITZA.- *Sede.*

ARRANDEGI.- *Pescadería.*

BEZERO.- *Parroquianoa. Cliente.*

ESNEKI.- *Esne+ki. Producto lácteo.*

HEGALUZE.- *Bonito.*

HEGALABUR.- *Cimarrón.*

LUPINA.- *Lubina.*

URRABURU.- *Dorada.*

LEKA.- *Vaina.*

MADARI.- *Udarea. Pera.*

AZALORE.- *Coliflor.*

ILAR.- *Guisante.*

ARTZAINEN FESTA ETA PROTESTA

Norbaitek esango du gai hau ez dela berria; nahiko genuke pankartan salatzen den arazoa konponduta balego, baina **ondikotz**, ez da horrela. Eta "Aralarko artzaiak noiz arte mandoan?" **oihu** gisa EHNE sindikatuak egindako galdera ez da ixildu oraindik. Apirilaren 26an Ordizian Artzaiaren Eguna ospatzen zenez, beren protesta burutu zuten.

Izan ere, iaz **prentsaurreko** bat eman zuen Donostian EHNEk, eta ordutik hona gauzak oso gutxi aurreratu omen dira. **Lorpenen** artean dago, artzainek badutela hitza Enirio Aralarko Mankomunitatean eta Gipuzkoako Foru Aldundian, baina **motel** omen doaz gauzak, aurrekontuen eskasak

Artzainen bizimodua hain gogorra **izaki**, gazte jendea ez da artzain sartzen, **bakan batzuk** badiren arren. Horietako bat Ormaiztegiko Jaione Esnaola da, 19 urtekoa. Artzainaren egun horretan hantxe aritu zen beste artzain batzuekin 40 bat bururi ilea moztzen **guraize** edo makina elektrikoarekin, udarako preparatzen. Orain hiru urte ezagun egin zen ile-mozten txapelketaren bat irabazi zuelako, baina oraindik ere artzain segitzen du, ez du **etsi**. 11 bat urterekin hasi zen ile-mozten: "Ni nahiago ditut guraizeak, ilea luzeago uzten dute, eta ardientzat ere hobe da, euriarekin eta beroarekin culiek gutxiago molestatzen dituztelako" esan zigun. Baina ile-mozte hori lan txarra da, neke asko eta diru gutxi ematen duena. J. Esnaolaren

Ez. Artzainek ez zuten esan do(h)an lan egiten dutela.

lagun. EHNEk salatzen duenez, aurrekontuen 0,75arekin ezer gutxi egin daiteke, are kontuan hartzen bada azken bederatzi urteetan apenas aurrerapausorik egin dela: txaboletara ura eramatea, txabolak konpontzea... Baina txabolen erdiak baino gehiago **konpontzeke ei daude**. Eta txaboletara doazen

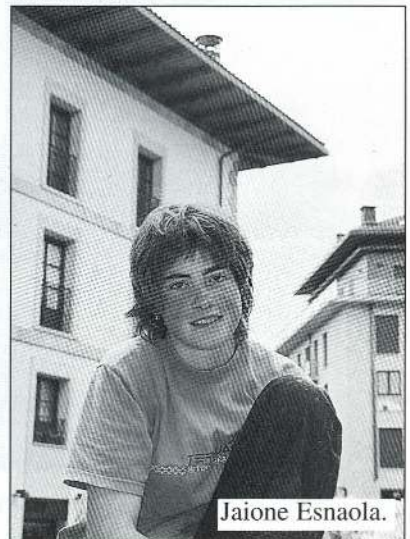
bideak, asko egiteke. Horregatik mandoarena... Eta txabola askok ez dute ardiak **jaizteko** leku aproposik. Dena den, txabolako bertako baldintzak hobetzearekin batera, eta aurretik hobe, bideak egin behar omen dira. Horrek du **lehentasuna** EHNEren ustez.

baserrian 200 bat buru dituzte, eta ez dute gaztarik egiten. Ardi-esnea saldu, hori bai!

Jaionerekin batera Gorka Legorburu ere aritu zen ile-mozten. Ile-moztea, besteak beste, egiten da kaleko jendeak **artzantzak** zenbat lan ematen duen **jakin dezan**: "horregatik egiten diagu, bestela jendeak ez dik apreziatzen. **Ze** honek ez dik dirurik ematen, iaz 15-20 pezeta egin zian kiloak. Guk gaztarekin ateratzen diagu dirua" adierazi zigun.

Bestalde, artaldeak hobetzeko ahari onak behar omen dira, hala esan zigun behintzat **enkantean ahari** bat erosi zuen Miguel Mari Agirre alegiarrak: M. M. Agirre ez da **berez** baserrikoa, eta 1980an sartu

zen artzain: "Azken 20 urteotan artzaintza asko aldatu da, tendentzia pabilioak hartzea da, esnetarako eta, eta horiek inbertsio handiak dira" azaldu zigun.

Jaione Esnaola.

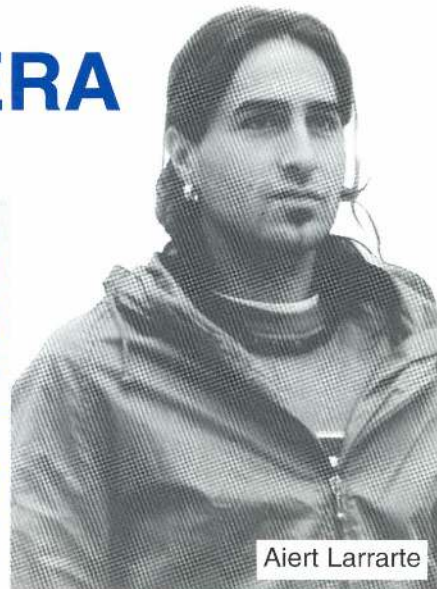
ONDIKOTZ.- Tamalez, zoritxarrez.
OIHU.- Garrasia. Grito.
PRENTSAURREKO.- Rueda de prensa.
LORPEN.- Logro.
MOTEL.- Poliki, geldo.
IZAKI.- Baita. Pues es.
BAKAN BATZUK.- Gutxi batzuk.
GURAIZE.- Artzaiak. Tijera.
ETSI.- Amore eman. Ceder.

KONPONTZEKE EI DAUDE.- Konpondu gabe omen daude.
ARTZANTZA.- Artzainen ofizioa.
JAKIN DEZAN.- Para que sepa.
ZE.- Bada, ezen. Pues.
ENKANTE.- Subasta.
AHARI.- Carnero.
BEREZ.- Izatez. De suyo.

JAITZI.- Ordeñar.
LEHENTASUN.- Preferencia.

Lehorretik **ARRAUNERA**

3 Egia esan, arrazoi piska bat badu Aiert Larrartek. Badira kirol batzuk komunikabideek ia **aintzat hartzen** ez dituztenak. Jeneralean, **goi-mailako** kirolak pizten ditu **grinak** eta desioak. Baina goi-mailako kiroletik **urrunsko** dabilena, neska bada batik bat, **xoil-xoil** bere etxekoek ezagutuko dute, edo bere herrikoek, **asko jota**. Eta bere herrikoek diogunean, Hernanikoek esan nahi dugu oraingo honetan, **ze** Aiert eta beste hogeita bosten bat **kirolkide** horixe baitira, ia inon azaltzen ez diren "lehorreko arraunlariak".

Aiert Larrarte

Gaurko gazte askori hala irudituko zaio, batez ere **itsasertzean** bizi den gazte askori, baina Hernani eta itsasoa ez dira elkarri bizkar emanda bizi izan. Alde batetik, Hernaniko Bailaran sortu zen Donostia. Bestetik, Hernanik itsas-portua izan zuen. Agian horregatik, edo futboleak hain ona ez zelako, hasiko zen Aiert Larrarte arraunean orain zazpi urte. Hernanin, egia esan, arraunak ez du tiradizo handirik gaur egun, baina arraunlari hauek **balentria** batzuk lortzen dituzte Hernani 20 bat urte arraun-talderik gabe **egonagatik**. Erreportaje hau idazten ari ginela,

jubenilek Gipuzkoako txapelketan hirugarren postua eskuratu zuten trainerilletan, Getariarren aurretik. Bada zerbait! Eta nagusiak, finalerako **ezustean sailkatu** ondoren, seigarren egin zuten bost itsas-herriren **gibele**tik. Eta itsas-herriak aitatzen ditugu, ze **halako burlaize batekin** hartzen dituzte hernaniarrak "barrikadak egiteko besterik ez dutela balio" esanez.

Jubenilak indartsu

Baina arraunlariak, arraunlari gehienak oro har, gogor entrenatzen dira, kirola bizimodu duten hainbat kirolari adina beharbada, eta horrela arituz gero, **emaitzak** heldu egiten dira. Egun hiru talde dituzte: jubenilak, seniorrak eta neskak. Neskak bateletan aritzen dira, jubenilak trainerilletan ere bai, eta seniorrak trainerilla eta treineruetan. Baina seniorrek ez dute bi arlo horietan indartsu aritzeko **beste** jende, eta nahiago dute treineruetan ondo aritu trainerilletan jendea gehiegi nekatu gabe. Jubenilekin gauza bitxiak gertatu omen dira, Ligan jaun eta jabe izan, eta ligaz kanpoko txapelketak iritsi direnean, **porrot egin!**

Aiert seniorra da, eta egunero bizpahiru ordu entrenatzen da

taldekideekin, eta asteburuan larunbatean... eta igande-goizean. Bai: igande-goizean. Orain laupabost urte oso denboraldi ona egin zuten, eta Kontxan **sartzekotan** ibili ziren, sartzekotan! **Etsipenagatik** edo 13 lagunek utzi egin omen zuten taldea, baita entrenatzaileak ere, eta lau katu gelditu ziren. Egun ez daude onenen artean, hots, A Ligan, B Ligan baizik: "Arraunean itxurako talde bat sortzeko lau-bost urte behar dira, teknikak izugarritzko garrantzia baitu. Izugarria! Hau ez da futbola: jokalaria on batek egiten dizu ia berak bakarrik jokaldi bat eta **lehia** irabaz dezake; hemen horrek ez du balio, baten bat gaizki badabil, akabo! talde-lan handiagoa behar da" esan zigun Aiertek.

Zurezko treinerua?

Hernaniko Arraun Elkarteak (HAE) karbono-**zuntzezko** treinerua du. Egurrezkoaren **aldean** 25 bat kilo gutxiago izango omen da, baina duda egiten du Aiertek egurrezkoa baino hobea ote den: "Denborak ez dira hobetu. San Pedro egurrezkoa bueltatu da zuntzarekin frogatuta gero. Egurrezkoak gutxiago irauten du, baina guk arazoak izan ditugu zuntzarekin. Fontanek egurrezko treineruak egiten zituen eta

AINZAT HARTU.- *Tener en cuenta.*
GOI-MAILA.- *Alto nivel.*
GRINA.- *Pasión*
URRUNSKO.- *Urruti samar.*
XOIL-XOIL.- *Doi-doi, juxtu-juxtu.*
ASKO JOTA.- *Gehienez. A lo sumo.*
ZE.- *Bada, ezen. Pues.*
ITSASERTZ.- *Kosta.*
BALENTRIA.- *Hazaña.*
EGONAGATIK.- *Egon arren.*

EZUSTE.- *Ustekabea. Sorpresa.*
SAILKATU.- *Clasificar.*
GIBEL.- *Atzea. Aurkakoa: aitzina, aurrea.*
HALAKO BURLAIZE BATEKIN.- *Con un tanto de ironía.*
EMAITZA.- *Ondorena. Resultado.*
BESTE.- *Hainbat, adina.*
PORROT EGIN.- *Fracasar.*

SARTZEKOTAN.- *Sartzeko zorian. A punto de entrar.*
ETSIPEN.- *Desesperanza.*
LEHIA.- *Competición.*
ZUR.- *Egurra. Madera.*
ZUNTZ.- *Fibra.*
ALDEAN.- *Ondoan. En comparación de.*

zuntzera pasa zen. Gu izan ginen Fontanen zuntzeko trenerua frogatzen lehenak, txarra atera da, eta berritu eta... **Alderik** gehiena itsasoan nabaritzen omen da, balantza gutxiago egiten omen du zuntzekoak” esan zigun Aiertek. “*Omen*” dio Aiertek ze hernaniar hauek oso gutxi ibiltzen dira itsasoan. Beraz, urak bare daudenean ibiltzen dira ongien.

Ubis eta Kirolgiren laguntza dute

Bestalde, ez du merezi 25 kilo arintzeagatik zuntza erabiltzea trenerua eta gero arraunlariak kilotan *soberakinak* izatea. Disziplina behar dute, baita jan-kontuan ere: “gu medikuak kontrolatzen gaitu. Sakrifizio handia da, batez ere udan entrenatu behar hori: ezin zara festetara joan, ezin zara inora joan. **Amorratzen zaude** parranda eder bat egiteko. Gero estropada on bat egiten duzunean —ez du irabaztea aitatzen— inork ezin dizu kendu daukazun poza. Egon izan naiz uda batean arraun egin gabe eta ez duzu horrenbeste disfrutatzen” dio 23 urteko gazte honek. Hernaniko treneruko arraunlariak 22 urte

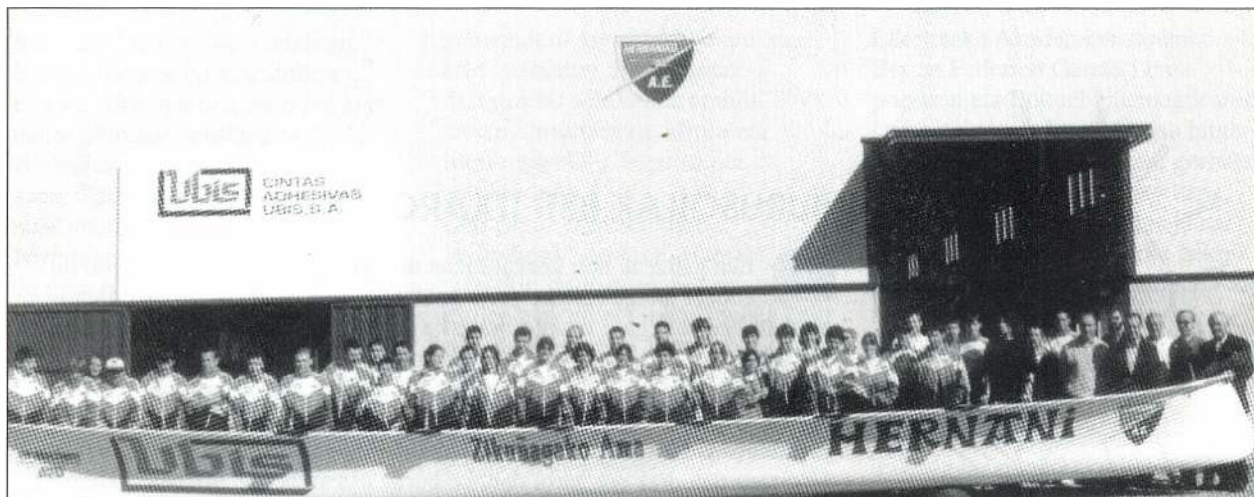
dituzte batez beste: “ez daukagu zer eginik 27-28 urteko jendearen kontra” egiten zigun negar Aiertek.

Neskek meritu handia

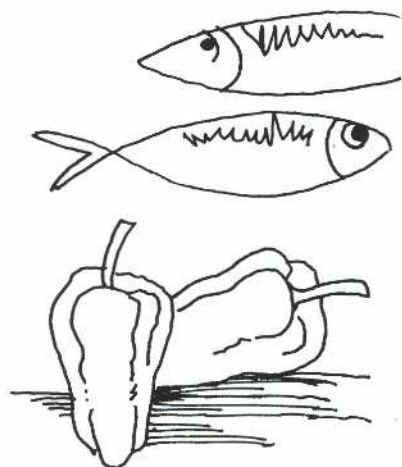
Hala ere, ez da **txantxa** asteburuko **zurrutak** horrenbeste estimazio duen herri batean, Hernanin edo oro har Euskal Herrian, gazte-talde bat horrenbeste entrenamendu eskatzen duen kirol batean aritzea. Eta are neska bada: “Gipuzkoa guztian zer egongo dira, 30 neska arraunlari? —bota zigun Aiertek—

Igande-goizetan ere entrenatzen dira

Horren jende gutxiarekin ez zara inon azaltzen. Izugarrizko meritua daukate. Lehiatzeko ere aukera gutxi dituzte, animatzera jende gutxi joaten zaie. Ikusten dituzu beti bakarrik entrenatzen” zioen. Eta eskerrak gurean HAEk Ubis eta Kirolgiren laguntza duen!

Goian: nesken taldea. Behean: Hernaniko Arraun Elkarteako talde osoa.

BERDELEZ BETERIKO PIPERRAK

1 Osagaiak (4 lagunentzat): 12 Piper berde, berdel bat, 40 gr. irin, 40 gr. gurin, 400 ml. esne, gatza, piper zuria, intxaur muskatua.

Garbitu piperrak, **haziak** eta **trukutzak** kendu. Zartagin batean olio jarri eta berotzean, piperrak frijitu. Ateratzen dituzunean **zapi** batekin tapatu eta azala kendu. **Eltze** batean ura, gatza eta porru bat egosten jarri. **Irakiten** hasten denean, berdel garbia bertan sartu eta sei minutuz egosi. Berdelari hezurrak eta azala kendu eta **papurtu**. Berdelaren salda gorde saltsa egiteko.

Kazola batean gurina **urtu** eta irina gehitu. **Eragin** eta bota esnea piskanaka-piskanaka eta etengabe irabiatu. Gatza piper zuri eta intxaur muskatu puntuan jarri. Berdela gehitu eta egosi hiru minutuz.

Hoztu denean, bete piperrak eta jarri **aspil** batean, berdelaren saldaz egindako saltsa gainean. Errezeta hau egun batetik bestera prestatzen baduzue, goxoagoa geratzen da

BA AL ZENEKIEN?

1 Katarroa burutik behera datorren horietakoa bada, **txingarretan** berotu **kare-harria** eta sartu esne berotan; eta gaixoak burua manta batekin estali ondoren, ontziak botatzen duen **lurruna** har dezala izerdi-patsetan jarri arte.

BURUSOILAK BETI ITXAROPENTSU

1 Ilea galtzeak beti kezkatu izan ditu **gizonezkoak** eta beti egon dira edozer gauza egiteko prest galdutako ilea berreskuratzeko. Ileari eusteko badaude gaur egun erraz asko bete daitezkeen gomendioak. Esate baterako, **osin**-ura. Osin edo asunak uretan egosi behar dira. Burua ondo garbitu ondoren, beste bi aldiz garbitu behar da osin-ur horrekin.

Erromero-adaska batzuk eta hiruzpalau laranja eta limoi-azal egositakoan gelditzen den uraz ere garbi daiteke burua asteen behin, hilabete pare batez, buruko ilea, tente **iraun dezan**.

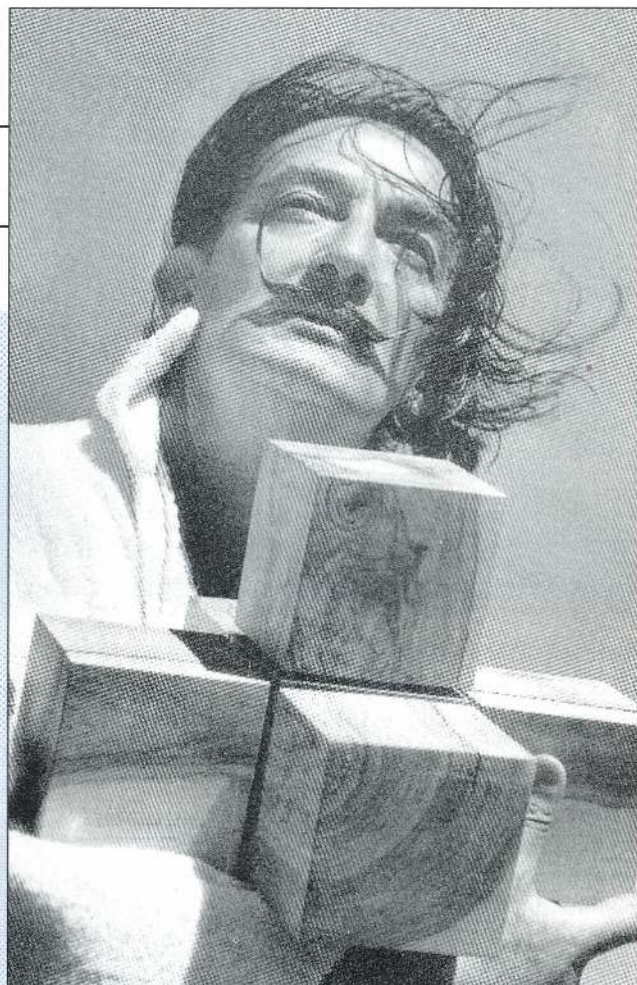
HAZI.- *Semilla, pepita.*
TRUKUTZ.- *Rastrojo, tallo.*
ZAPI.- *Oihala. Trapo.*
ELTZE.- *Lapikoa. Olla.*
IRAKIN.- *Hervir.*
PAPURTU.- *Txikitu, xehetu.*
URTU.- *Fundir.*
GEHITU.- *Erantsi. Añadir.*
ERAGIN.- *Irabiatu. Batir.*
ASPIL.- *Bandeja.*

TXINGAR.- *Brasa.*
KARE-HARRI.- *Piedra caliza.*
LURRUN.- *Vapor.*
IZERDI-PATSETAN.- *Izerditan blai. Sudando a mares.*
BURUSOIL.- *Calvo.*
GIZONEZKO.- *Gizasemea. Varón.*
OSIN.- *Asuna. Ortiga.*
IRAUN DEZAN.- *Para que permanezca.*

ARTEA ETA IRUDIMENA (1904-1989)

SALVADOR DALÍ

3 Mistiko eta pinpirina, Dalí izan da XX. mendeko margolaririk handiena. Harez geroztik edertasuna ezin da ulertu **hondamendi** eta **zorigaitzetik** kanpo. **Plantak egiten** dituenaren bihurrikeria.

Argazkiak: GRANDES BIOGRAFIAS liburutik

Salvador Dalí, 1904ko udaberri batean jaio zen burges familia batean. Aita notarioa zuen eta ama dama txorizale **sentikorra**. Beranduago honako hau idatziko zuen: “hiru urterekin sukaldari izan nahi nuen; bostekin, Napoleon. **Nire handinahia hazi** besterik ez da egin eta orain Salvador Dalí izatera iritsi nahi dut, besterik ez. Hau, ordea oso zaila da, zenbat eta ni gehiago hurbiltzen naizen, orduan eta urrunago baitoa bera nigandik”. Hurbilketa etengabea izango zen eta, jakinik bizitzan zehar ez zuela pakea eta **oreka** aurkituko,

gehiegizkoa izatea deliberatu zuen arlo guztietan. Bere burua definitzeko hitz hauek erabili zituen: “**maltzurra, ahula** eta **higuingarria**”, “biguina eta anarkia-zalea”. Oso garaiz hasi zen bere ingurukoak harritzen. Hamabi urterekin frantses inpresionisten estiloa aurkitu eta inpresionista egin zen, hamalaurekin Picassoren artea ezagutu eta kubista **bihurtu** zen, hamabostekin *Stadium* aldizkariaren editore zen, bertan kolaborazioak eginez. 1919an Katalunia utzi eta Madrilera joango da Arte

Ederretako Akademian sartzeko. Bertan Federico García Lorca poetaren eta Buñuel zinemagilearen lagun egin zen. Jantzera oso bitxia hartu zuen hirian: ile luzea, gorbata oso handia eta lurrerainoko kapa. Batzuetan alkandora urdina jantzi ohi zuen zafirozko **mahuka bikiez** hornitua eta ilea sareaz bilduta. Zail zen haren ondotik ohartu gabe igarotzea. 1923ko urtean **ezusteko** desatsegina izan zuen: Arte Ederretako ikastetxean, ustez irakasle baten aurkako **liskarretan** parte hartu zuelako, bertatik kanporatu zuten. Geroago

HABE 304

HONDAMENDI.- Porrokaldia.
Destrucción.
ZORIGAITZ.- Tamala, zoritxarra.
Desgracia.
PLANTAK EGIN.- Itxurak egin.
SENTIKOR.- Sentibera. *Sensible.*
HANDINAHIA.- Harrokeria.
HAZI.- Garatu. *Desarrollar.*
OREKA.- *Equilibrio.*

MALTZUR.- Makurra. *Astuto.*
AHUL.- Makala. *Débil.*
HIGUINGARRI.- Nazkagarria.
BIHURTU.- Bilakatu. *Convertir.*

MAHUKA BIKI.- *Doble manga.*
EZUSTE.- Ustekabea. *Sorpresas.*
LISKAR.- Sesioa, borroka.

Dalí bere musa Galarekin.

Figuerasen atxilotu eta denboraldi bat kartzelan igaro zuen. Espetxetik irtetean bere lagun Federico García Lorcaren bisita izan zuen.

Cadaqueseko udan, Federicok Dalí sendi osoari irakurri ohi zizkion bere bertso eta dramak. Han bertan, Mediterraneo ondoan, idatzi zuen García Lorcak *Oda a Salvador Dalí* ezaguna, 1929an *Revista De Occidente*-n argitaratua. Geroxeago Buñuelekin batera film batean hartuko du parte, *El perro andaluz* izenekoan, hain zuzen ere.

Avida Dollars

1927an Parisera joan zen lehenengoz eta 1928an bertan André Breton poetaren talde surrealistarekin bat egiten du. Urte batzuk beranduago Breton poetak taldetik bota zuen Dalí eskandaluzko epaiketa batzuen ondotik. Dalí epaiketara manta batez estalita eta ahoan termometro bat zuela agertu zen. Horrekin guztiarekin epaiketaren fartsa utzi nahi zuen agerian. Hiru salaketari

egin behar izan zien aurre: faszisten lagun izatea, katoliko **sutsu** agertzea, eta diruarekiko gehiegizko

atxikimendua erakustea. Azken honi loturik dago, hain zuzen, Bretonek ipini zion *Avida Dollars ezizena*. Akusazioak, ordea, margolaria haserretu **beharrean** ezkutuko plazer ironikoa sorrarazi zion.

Urte batzuk beranduago Gala ezagutu zuen, Paul Eluard poeta surrealistaren emaztea artean, eta honako hau aitortu zuen: "Maite dut Gala nere ama eta aita baino gehiago, baita Picasso baino gehiago ere eta are dirua bera baino gehiago". Salvador Galarekin maitemindu zen 1929ko udan eta berarekin ezagutu zuen erotismoaren **eztia**.

Garai honetan margotu zituen *Adecuación del Deseo*, *Planes iluminados* eta *El gran masturbador*. Bikote gazte eta gartsua Costa Azuleko etxean **bakarturik** bizi zen.

Salvadorren aitzak bere semearen ibileren berri jakin zuenean, honekin zituen harremanak **eten** egin zituen. Urte horretan bertan

La madona de Port-Lligat

SUTSU.- Suharra. *Ferviente*.

ATXIKIMENDU.- *Devoción*.

EZIZEN.- Goitizena. *Apodo*.

BEHARREAN.- Ordez. *En lugar de*.

EZTI.- Goxotasuna.

BAKARTU.- Isolatu. *Aislar*.

ETEN.- Bertan behera utzi. *Interrumpir*.

Persistencia de la memoria (1931) margotu zuen.

1934an Estatu Batuetara joan zen Galarekin. Kazetarien aurrean, ontziko sukaldariak erretako ogi handi bat **besapean** duela ageri da. Zentzurik gabeko bromak dira eta bere agerraldietan Hitlerren mitoa telefonoarekin lotzen zuen eta Lenin beisbolarekin. Horrekin guztiarekin egoera politiko larriari garrantzia kendu nahi zion. Bi urte beranduago Espainian Gerra zibila piztu zen eta laguna zuen Federico García Lorca **erahil** zuten.

1938an ezagutu zuen Sigmund Freud psikoanalista, eta hau **txunditurik** geratu zen margolariaren barneko indarrarekin.

Eskaparatea eta museoa.

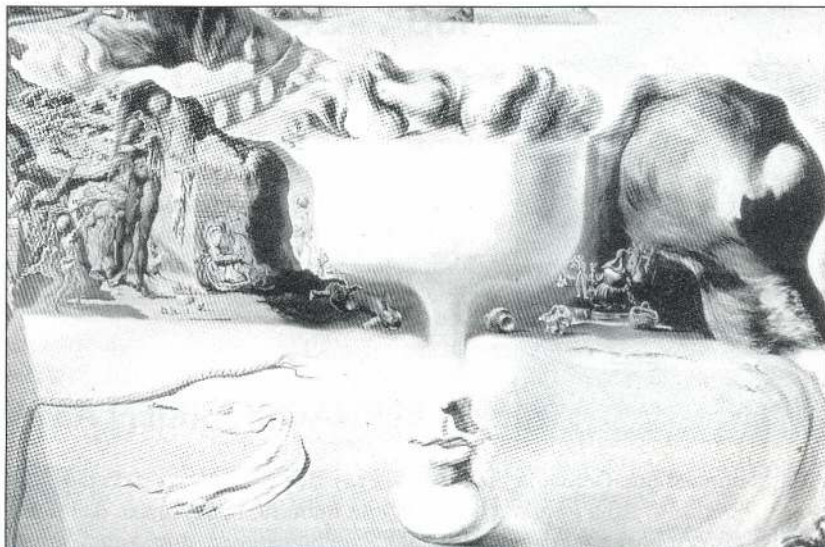
Berriro ere New Yorken, 1939an Dalik eskaparate batzuk edertzeko enkargua onartu zuen. Aukeratuko duen gaia Eguna eta Gaua da.

Eguna, ilez betetako baineran sartu den maniki batek irudikatuko du eta Gaua, zapi beltzez estaliriko dekoratuak. Arduradunek dekoratua aldatu zuten margolariari **aholkurik** eskatu gabe. Dalik haserreturik, ikaragarritzko txikizioak egin zituen eskaparatean.

Epaitu zuten eta kalteak ordaintzera behartu. New Yorkeko Nazioarteko Azokako pabilioia apaintzeko aukera ere galdurik, Espainiara itzultzea erabaki zuen.

Bigarren Mundu Gerratearen ondoren, Espainiara itzuli zen, 1948an, berriro Port-Lligaten eta Frankoren erratzasun guztiak **aurkitu bide zituen**.

Aditu askoren ustetan, bere obrarik onena egina zuen iadanik. Alabaina, 40 urte geratzen zitzaizkion oraindik bere obraren bitartez jendea harritzeko eta txunditzeko. Horrela txunditu zuen hain zuten ere, 1955ean Pariseko Sorbona unibertsitatara hitzaldi bat ematera **azaloren** betetako Rolls Royce batean heldu zenean.

Artista bizi zela, Figuerasen Dalí Museo bat sortu zuten, Espainiako muscorik bisitatuenetakoa. 1970. hamarkadan zehar, Dalik ordurarte pintura *eskuz eginiko argazkitzat* jotzen zuenak, estilo hiperrealista bultzatu zuen.

Denek gogoratzen dute, gutxiengo nahiz gehixego, Dalí bere bibote engominatu eta janzkera deigarriekin. Bada esaten duenik ere Bartzelonako lizeoan agertu zela oso dotore jantzita, traje eta guzti eta poltsikoan tortilla bat zeramala zapi gisa.

Hil aurretik egin zuen testamentuan, bere ondasunen zati handi bat espainiar estatuari utzi zion eta horrek eztabaida eta haserre franko sortu zituen. 1989. urtean hil zen agonia luze bat **jasan** ondoren.

Daliren zertzelada nagusiak

Salvador Dalí jaio zen Figuerasen 1904ko maiatzaren 11an, 08:45etan. *El niño enfermo* autorretratu egin

zuen.

Madriko Arte Ederretako Akademian sartu zen. Akademiatik jaurtia, Figueraseko kartzelan hilabete igaro zuen. Cadaquesen García Lorcaren bisita. Parisen surrealistengana hurbildu zen. Gala ezagutu zuen.

AEBetara bidaiatu.

Sigmund Freud ezagutu zuen. Galarekin Espainiara itzuli eta Port-Lligaten jarri ziren bizitzen. *La apoteosis del dólar* margotu zuen.

Hiperreallismo deitutako mugimenduan **eragin** handia izan zuen.

1989an **ebakuntza** asko eta **oinaze** handien ostean hil zen.

Agurtzane Aiestaran

BESAPE.- Beso+pe. Galtzarbea. Era berean: arkupe, pikupe, elizpe...

ERAHIL.- Hil. Matar.

TXUNDITU.- Guztiz harritu.

Pasmar.

AHOLKU.- Gomendioa. Consejo.

AURKITU BIDE ZITUEN.-

Badirudi aurkitu zituela.

AZALORE.- Coliflor.

JASAN.- Nozitu, pairatu. Sufrir.

ERAGIN.- Influencia.

EBAKUNTZA.- Operación quirúrgica.

OINAZE.- Mina. Dolor.

JULIA ROBERTS ETA ERIN BROCKOVICH

1 Azkenaldian Julia Roberts **antzezlea** Erin Brockovich-en **larruan** sartuta dabil gure zine-aretoetan. Erin 1981ean Pazifiko Itsasertzeko miss izendatu zuten. Baina horrek ez du munduan ezagun egin, bere lanak baizik. **AEBetako** enpresa indartsu bat ehundaka lagun larriki **pozoitzen** ari zen bere **hondakinekin**, baita animaliak ere. Hainbat lagun hil egin zituen kutsadurak, baina Erinek eta bere lankideek milioika eta milioika dolarreko **kalte-ordaina** lortu zuten, adibidez, pozoituen osasun-gastuei **aurre egiteko**. Pelikulan azaltzen denez, hainbat kaltetuk epailetan segitzen dute.

BERNAOLA BIKIEN AMA

Carol eta Darlene Bernaola bikiak dira, Play Boy aldizkariako azken **1** "boom"a. Ama Perukoa dute, eta aita italiarra, baina bistan da **abizen** hori nongoa den. Tele 5ko saio batean zera esan zuten, amak karteran Carol eta Darleneren argazki bat eramaten duela lagunei erakusteko, baina argazkian **larrugorritan** daudela! Den-dena ikusiko zaie, ez **bernak** bakarrik! **Harrapazue diaspora!**

LORI WALLACH

2 "Munduko multinazional handiek lege berriak sortu nahi dituzte, Gobernuen legedia **saihesteko**. Zenbait herrialdetan enpresek eta kapitalak gobernuak baino indar handiagoa dute". Hori dio Lori Wallach abokatuak, eta asmo horren aurka ari da lanetan jota su, globalizazioaren **xede** horren aurka. AEBtako Kongresuan **fast track** (bide azkarra) **ekimena** gelditu zuten Lori Wallach eta bere taldeak, **World Trad Organization-ek**. Ekimen horrek zera nahi zuen, Merkataritzarekin zerikusia zuen ekintzetan AEBetako Kongresuak ez zezala ezer esan, erabakitzeko duen ahalmenari **uko egitea**. Eta indar handiko hainbat komunikabidek ez dute Loriren lana aipatu ere egiten: ABS, NBC, ABC edo The New York Times-ek... Multinazional batek bi urteko **lan-hitzarmenarekin** erosi nahi izan du, 800.000 dolar eskaini zizkieten. Uko egin zion eskaintzari.

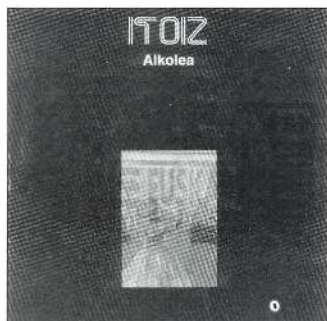
INES DE ARANIBAR ETA BLANCA SANZ

1 XVI. mendearen hasieran gaude. Oso emakume gutxiak dakite idazten eta irakurtzen. Adibidez, Inés de Aranibarrek. Maitasunak Bartzelona, Anberes, Siziliara eramango du. Beraz, ez zen geldi egoteakoa Ines. Carlos Venaren garaian urte batzuk egin zituen Toledon. Blanca Sanz idazle nafarrak emakume honen bizimodua kontatzen digu **benetako** eta **asmatutako** pasarteak tartekatuz "La bella vizcaína" liburuan. Benetakoen artean, garai hartan Gipuzkoan gertatu zen liburuen estraperloa, **kasu**. Liburua Irun Saria irabazitakoa da, eta aurten kaleratu du Emecé argitaletxeak.

ANTZEZLE.- Actor/actriz.
LARRU.- Piel.
AEB.- Amerikako Estatu Batuak.
POZOITU.- Edendu. Envenenar.
HONDAKIN.- Residuo.
KALTE-ORDAIN.- Indemnización.
AURRE EGIN.- Hacer frente.
BIKI.- Mellizo/a.
ABIZEN.- Deitura. Apellido.
LARRUGORRITAN.- Bilutsik.

Desnudo/a.
BERNA.- Zangoa. Pierna.
HARRAPAZUE DIASPORA!.- ¡Tomad diáspora!
SAIHESTU.- Itzuri. Evitar.
XEDE.- Helburua. Objetivo.
EKIMEN.- Iniciativa.
EZ ZELA EZER ESAN.- Que no dijera nada.
UKO EGIN.- Arbuia. Renunciar.

LAN-HITZARMEN.- Contrato de trabajo.
BENETAKO.- Egiazkoa. Real.
ASMATU.- Inventar.
KASU.- Adibidez. Por ejemplo.

ALKOLEA
Itoiz

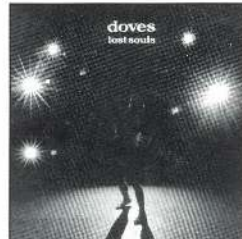
3 Itoiz izan da euskal musikagintzan talderik **eraginkorrena**. Bai bere garaian, 78/88, bai gaur egun ere. Gaurko edozein talderen diskoetan topatu liteke Itoiz-en abestiren baten bertsioa. Gure gaurko gomendio historikoa, Alkolea diskoa da, Mutrikuko taldearen hirugarren grabazioa. Eta hori bakarrik ez, Itoiz taldearen ibilbideak bi zati oso desberdin izan bazituen, hau lehenengoaren azken pausoa izan zela esan genezake. Itoiz, Gipuzkoak Bizkaiarekin muga egiten duen kostaldeko herri arrantzaletan sortu zen, hirurogeita hamargarren hamarkada bukatzearekin batera. Juan Carlos Perez izan zen taldeko kantugile printzipala eta abeslaria. Juan Carlosek, taldeko gainontzeko **partaide** gehienek bezalaxe, oraindik ere jarraitzen du musika-kontuetan, JC Perez izenaz. 88an banatu zen Itoiz eta Perezek geroztik, mila lan egin izan du eta mila estilokoak, "plastika desberdinetakoak", berak esaten duen bezala. Plastika desberdina baina arte bera. Rock artea. Kontua da lagunek "gallego" deitzen dioten mutil honek "rock" musika, zentzurik zabalenean ulertzen duela. Rock asko entzun izan du, eta eraginak ere beste hainbat ditu. Hortik ziurrenik Itoizek izan zituen garai musikak desberdinak. "Alkolea" artekoak agian sinfonikoagoak, eta gero hortik aurrera pop-erakoagoak. Alkolea artekoak, disko kontzeptualagoak ziren, Musikaz Blai-tik aurrera abestiz osatuak. Lehen diskoetako kantuak **osotasun** baten barnean ulertzen dira; azkenetakoetan, berriz, beraiek dira osotasun bat. Itoizen arrakastarik handienak, bigarren garai honetan iritsi ziren, hala ere, lehen pausok ez dute inolako **galerarik**. Egia aitortu behar badut, nik "alkolea", Lau Teilatu abestia **bertan zegoelakoan** erosi nuen. Nahastu egin nintzen, eta lehen entzun aldietan hanka sartzeak pena eman bazidan ere, berehala konturatu nintzen, **altxor** baten bila hasi eta beste bat topatu nuela. Gaur egun konturatzen naiz disko honetakoak direla Itoizen abestirik borobilenetako bat baino gehiago: Lanbrora, Beheko Plaza, etab. Aipatutako bi abesti horietan, David Bowie eta Egan aipatzen dira, eta hori zen Euskal Herriko musika garai hartan... Bowie, Egan, Pistols... Itoiz.

PEARL JAM
Binaural
3.200 pta.

3 Bart izan naiz Seattle-ko taldeak Donostian eman duen bigarren kontzertuan. Lehenbizikoz, 96an ikusi nituen belodromoan bertan, eta orduan **liluratuta** ateratzen. Ezin dut gauza bera esan bart ikusitakoaz, Vedder eta bereak ez ziren gaizki aritu, baina ez zuten lortu lehen bisita hartako kimika. Soinuak ere ez zuen gehiegi lagundu oraingo honetan, baina, tira, hala ere merezi zuen, bai horixe. Binaural diskoak ere merezi duen bezala. Pearl Jam garatia **bilakatzen** ari da. Batzuetan hobeto, beste batzuetan ez horrenbeste, baina beti maila orokorraren gainetik. Vedder-ek nahi duen bezala kantatzen du, eta **alboan** dituen Ament, McCready, Gossard... **sekulakoak** dira. Abesti nahikoa lasaiak, soinu betea, eta gitarra zoragarriak momentu askotan. Binaural hau ez da Pearl Jam-en diskorik handiena izango, baina ondo dago. Donostiako kontzertua bezala.

DOVES
Lost Soul
3.100 pta.

3 Doves taldea hirukote bat da, eta lehendik ere haien izenaren berri izan arren, nik disko honekin ezagutu ditut. NME eta horrelako aldizkarietan asko agertu izan da azken aldi honetan haien izena, hori dela eta diskoa ikusi orduko entzun dut. Orduan ulertu dut horrenbeste izendatu izanaren arrazoa. Talde interesgarria. Oso interesgarria. Brit pop horren barruan, edota hobeto idatzita, britainiar taldeen soinu horrekin, soinu akustikoa eta elektronikoa ezkonduz, abesti oso politak osatzen ditu Jez Williams, Jimi Goodwin eta Andy Williams hirukoteak. **Ekoizpena** ere beraiek egin dute; beraz, esango genuke disko honetan nahi dutena, nahi duten bezala egin dutela. Eta nik esan behar dut haien gustuak nik ere gustuko ditudala. Oso erraz entzuten da Lost Soul izeneko disko malenkoniatsu hau. Oraindik udazkena urruti da, baina udazkeneko lehen **hosto** ximurtuak ekarri ditu haizeak. Musika eginda.

JoseIna Etxeberria

**ZAUDETE
GELDI PIXKA
BATEAN**

Andoni Egaña
Elkarlanean,
111 orr.
1.130 pta.

3 Argazkilari profesional batek ikastola garaiko lagunak argazki bat eskuratu du. Argazki horretan ageri diren lagunak ondoan bizitako uneak ditu gogoan eta horiek osatzen dute, hain zuzen, liburuaren mamia. Kontakizuna andereño Martarekin egiten duten despedida-afarian hasten da, honek jubilatuta eta ikastola utzi ondoren. Gure protagonista argazkilariak ez du afaria joateko gogo handiegirik, baina joatea erabakitzen du, andereño hura izan zelako kantuan, jolasean eta marrazkiak egiten irakatsi ziena. Berak aitortzen duenez, haurrari buruan geratzen zaiona ez da nork irakatsi dion matematika edo fisika, baizik norekin zer kantatzen zuen, norekin zer marrazki egiten zituen, zer ipuin asmatu zuten... Argazkiari begira, Andoni Egaña txikitako bere lagun batzuen argazkiak egin ditu, batzuetan ironia eta bestetuetan umorea erabiliz.

Argazkiko pertsonaiak **hautzarotik** nerabazarora **jauzi egitera** doazeneko garaian **kokatu** behar da, beraz, kontakizuna. Amaieran, argazkilaria andereñoaren etxera doa lapurtutako argazkia itzultzeko asmotan. Hau etxean ez dagoela eta, ate aurrean daukan emakumeari, argazkia ezkutatu, eta liburua luzatu dio. Errekadua eman dio esateko une goxoak igaro dituela berau idazten eta berari zor dizkiola une eder horiek. Kontakizun horretan, zabala da Egaña eskaintzen duen esperientzia-**eremua**. Horrela, bat

minduta ageri den bitartean (etxeko helduek haur bat bezala tratatzen baitute), beste batek barne mundu bat osatuz, **irudimena** pilatuko du bakardadeari aurre egiteko, hurrengo bertsolari modura ageriko zaigu....

Liburuko atalak pertsonaia desberdinen **bizikizunetan** banaturik daude eta aipagarria da zentzu honetan, ataletako batek Argizariaren egunak izenburua edukitzea. Pentsa liteke pertsonaia bat Lertxundi bera dela. Alde horretatik dibertigarria ere izan daiteke protagonistaren aurpegia bilatu nahian ibiltzea.

Dena den, Antton Olariaga dugu pertsonaiak marraztu dizkiguna eta oraingoa ere agerian geratu da bere lanaren tamaina.

Xaguxar bildumari ehungarren alea eskaini dio honekin Andoni Egaña eta, hamabi urtetik goragokoei zuzenduta dagoenez, egokia da helduentzat ere, nerabazaroko garaia begirada botaz une gozoa igarotzeko.

**BERTAN.
UDAKO FESTAK**

Juan Garmendia
Larrañaga
Argazkiak: Javier
Juanes
Gipuzkoako Foru
Aldundia
1.000 pta.

3 Bilduma honetako hamalagarren alea dugu udako festei eskainitako hau. Aurrekoak arrantza, **artzantza**... eta abarrei buruzkoa izan ditugu. Benetan liburuska bikaina euskal

usadio eta **sustraitan** **murgildu** nahi duen ororentzat.

Ale honetan, Juan Garmendia Euskal Herriko hainbat herritako festak ditu hizpide. Hasi Orexako Santakrutz jailetatik, Aldabako San Antonio jaia, Orioko Sanjoanak...eta Ordiziako Santaneroen aureskura, bakar batzuk aipatzearren.

Guztien artekin beharbada, agian guztion oroimenean dagoelako, San Juan bezperako gauaren inguruan ospatzen den erritoari buruzkoa da. Udako solstizioko erritoak, San Juan Bataiatzailea izenburupean, **egun** galduak diren hainbat errito aipatzen ditu egileak. Horrela, auzo batzuetan, udako solstizioko su bedeinkatua edo bedeinkatu gabea bidegurutzean piztu izan da, ezbehar edo gaixotasunen arriskuak oro uxatzearen. Bestalde, Irañetan ekainaren 24ko eguna argitu aurretik, herritar batzuk Arakil errekan bainatu ohi ziren, udako solstizioko ura garbitzailea baita. Bada esames bat dioena ekainaren 24ko goiza izan ohi dela urteko alaiena.

Oraindik gure baserrietan mantentzen den ohitura bat ere bada: San Juan goizean etxeko sarrerako atearen bi aldeetan **elorri** zuri eta **lizar**-adartxo bana jartzea. Magia-kutsu berezia hartu izan zaio San Juan gauari. Beste ohitura bitxia, zoritxarrez hau ere galdua, egun horretan, goizeko zortziak aldera, baserrietik irten eta **oinutsik** belardiko **ihintzetan** ibiltzea da. Ikusgarriak dira, testuen ondoan dauden han-hemengo argazki kolorezkoak. Hizkuntzari dagokionez, euskaraz gain, argazkirik gabeko itzulpena dator gaztelania, frantses eta ingeles hizkuntzetan.

Agurtzane Aiestaran

HAURTZARO.- Haur-garaia. *Infancia*. Era berean: nerabezaro. *Adolescencia*. JAUZI EGIN.- Salto egin. KOKATU.- *Ubicar*. EREMU.- Esparrua,saila. *Area*.

IRUDIMEN.- Irudi(tu)+men. *Imaginación*. BIZIKIZUN.- *Vivencia*. ARTZANTZA.- Artzainaren ofizioa.

SUSTRAL.- Erroa, zaina. *Raíz*. MURGILDU.- Barneratu. *Sumergir*. EGUN.- Gaur egun. *Hoy día*. ELORRI.- *Espino*. LIZAR.- *Fresno*. OINUTSIK.- Hankutsik. *Descalzo/a*. IHINTZ.- *Rocío*.

HABE aldizkaria... berritua.

Donostia, 2000ko ekaina

Irakurle hori:

Betidanik izan du HABEk helburu eta asmo euskara ikasten ari zaretenoi lanabes didaktiko ugari eta egokiak eskaintzea. Horien artekoa duzu, dakizun bezala, HABE aldizkaria.

Urteen joan-etorrian hainbat eta hainbat moldaketa izan ditu aldizkariak, guztiak hobe beharrez egindakoak. Horien ildotik egungo premia eta egoera berriei erantzunez, HABE aldizkaria beste aro berri bati helduko diola adieraztera natorkizu lerro hauen bidez.

HABEren erronkarik nagusia Helduen Euskalduntzearen Oinarrizko Kurrikulua abian jartzea izaki, berrikuntza kurrikularrak aldizkarian ere isla izan behar zuela agerikoa da. Horregatik, azken hilabete hauetan buru-belarri aritu gara edukia eta itxura aldatzeko proposamenak aztertzen. Aurtengo uztaileko alea duzu lan honen emaitza.

Euskara ikasi eta landu nahi duenarentzako tresna izateko diseinatu dugu eskuartean izango duzun alea. Gaurkotasun handiko eta gustura irakurtzeko moduko gaiak txertatzeaz gain, irakurmena erraztuko duten hainbat makulu eta erraminta eskainiko dizkizugu, eta aribidean sortuko zaizkizun zalantzak eta kezak argitzeko bideak eskura jarriko. Ariketak ere tartekatuko ditugu eta, egin ondoren zuzentzea nahi izango bazenu, guri bidaltzea besterik ez duzu izango. Bestalde, euskara hobetzeko eta aisago lantzeko hainbat ohar eta aholku proposatuko dizkizugu.

Euskaltegietan ari diren ikasleentzat egokia izatea nahiko genuke, baina eskolaratzeko aukerarik ez dutenak ahaztu gabe. Horregatik txertatuko dugu ulermenari laguntzeko grabazio zenbait jasotzen dituen CD-a, ikasle askoren eskaria izan baita beti entzungai egokiak eta errazak emateko.

Beste aldaketa nagusia itxurarena da. Diseinu berria eta erakargarria eskaini nahi izan dugu: testu motz baina ugariak, argazkiz, marrazkiz eta kolorez hornituak.

Irakurle askoren nahiei erantzun nahi izan diegu, etengabe publiko zabalarenganaino iristea izan baitugu gogoan. Zuk esango diguzu gure asmoak gauzatzen asmatu dugun edota proposatutako aldaketak zure gustukoak izan diren ala ez. Edozein modutan, gogo handiz hartuko ditugu zure iradokizunak. Eskainitako arreta eskertuz, ez adiorki.

Jokin Azkue Arrastoa
HABEren zuzendari nagusia

Helbide honetara bidali behar da:

HABE aldizkaria
Vitoria - Gasteiz kalea, 3
20018 DONOSTIA

Izen-deiturak.....
Identifikazio Fiskalaren Kodea / Estatuko Nortasun Agiria.....
Kalea..... Zerbakia..... Telefonoa.....
Herria..... Posta-kodea..... Probintzia.....
HABE aldizkaria jaso nahi dut etxean. (Urtean 11 ale: 3.400 pezeta)
Honela ordainduko dut:
☐ Errenbolsoz
☐ HABEren izenean luzaturiko txete bidez
☐ Transferentzi bidez (Kutxa 2101.0381.01.0003069002)
☐ Kontu korronte bidez
Bankua edo Aurrezki Kutxa.....
Sukurtsala..... K. D. ....
Zerbakia.....
OHARRA: Egin daiteke harpidetza HABENET-en bidez ere: www.habe.org

ULIA mendian barrena

Xabier han izan genuen maisu eta gidari, argitu zizkigun bai, mila zalantza, eta eman ere egin zizkigun **azalpen** ederrak. Bi ordu eta erdiko ibilaldia izan zen, denon iritziz ondo bete genuen jardun honen helburua. Batetik, ikasleek euskaltegiz kanpo beste giro batean euskaraz hitz egiteko **aukera** izan zuten eta, bestetik, Uliia mendiari buruzko historia ezagutzeko, bertako landare eta zuhaitzen izenak ikasteko.

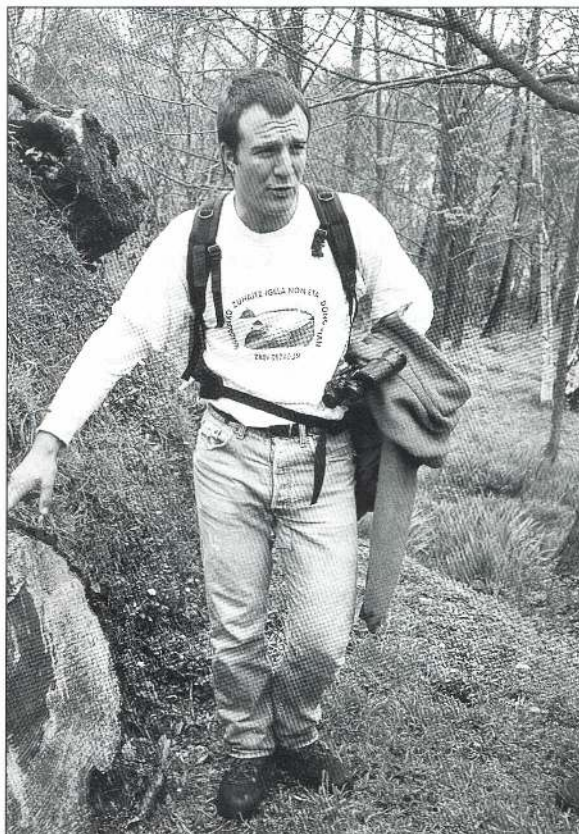
Mendian gora gindoazela, tarteka egiten genituen geldialdiak. Hauekin Xabierrek egiten zizkigun azalpen desberdinak. Horieta bategan, Uliari buruzko historia txiki bat azaldu zigun. Donostia oso hiri polita eta dotorea zenez, oso jende aberatsa etortzen zen uda pasatzera, besteak beste, Errege-Erreginak, eta giro horretako jendea. Hori zela-eta, Uliia mendiak zuen edertasuna ikusiz, tren bat jarri zuten bertara igotzeko.

1907. urtean teleferiko bat ere jarri zuten eta honekin batera pare bat jatetxe dotore. Horieta baten **eraikinak** oraindik **zutik dirau**, gaur egun aterpetxea dena.

Landare eta zuhaitz-

-mota ezberdinak ikusteko aukera izan genuen. Baita berauen izenak eta historia ikasteko ere. Pinu ugari ikusi genuen: Pinu gorria, Itsas pinua, etab. Jakina denez, landare-mota bakoitzak **kokapen** ezberdina du. Batzuk leku babestuetan **hazten** dira, beste zenbait, leku zabal eta irekietan. Zuhaitz batzuk **landatutakoak** dira, esaterako, platanondoak. Beste batzuk, ordea, bertan hazitakoak. Bidean gora gindoazela, zuhaitz asko ikusi genuen, batek izugarri deitu zigun arreta **gorosti** haundi bat zen. Ohiko gorostiak **zuhaiska** itxura du, guk aurrean genuena, ordea, zuhaitz **galanta** zen. 100

3 Larratxoko Irale euskaltegiko bi taldek hartu zuten parte, euskaltegiz kanpo antolatutako ekintzan. Uliian antolatu zuten irteera. Bertako **ingurugiroa** ezagutzea zen helburua. Horrelako irtenaldiak Donostiako udaletxeak antolatzen ditu, Gazteria sailak, hain zuzen. Bertara hurbildu ginenok aukera paregabea izan genuen **landareak**, **hegaztiak**, eta mendi **berezitasunak** ezagutzeko. JIRA eta BIRA ikastaldeak ziren, 20 bat ikasle, batez beste; hauekin batera hiru irakasle ere baziren: Idoia, Lourdes eta Ana.

ARGAZKIAK: HARE

Xabierrek gauza asko azaldu zituen Uliia mendiari buruz.

INGURUGIRO.- Medio ambiente.
PAREGABE.- Berdingabea. Sin igual, estupendo.
LANDARE.- Planta.
HEGAZTI.- Ave.
BEREZITASUN.- Ezaugarria. Característica.

AZALPEN.- Azal(du)+pen. Argibidea. Explicación.
AUKERA.- Egokiera, parada. Ocasión.
ERAIKIN.- Edificación.
ZUTIK DIRAU.- Tente dago oraindik. Está en pie.

KOKAPEN.- Ubicación.
HAZI.- Crecer.
LANDATU.- Aldatu. Plantar.
GOROSTI.- Acebo.
ZUHAISKA.- Arbusto, arbolito.
GALANT.- Handia, gaitza.

urte ingurukoa. **Arra** izatea da hain haundia izateko arrazoiak. Gorosti emeak bolatxo gorriak ditu eta apaingarri gisa erabiltzen dugu. Beraz, moztu egiten dute. Horregatik, arrak mozketarik **jasan** ez duelako, egin da hain haundia.

Haginari buruzko argibideak Jonek eman zizkigun, ederki ezagutzen baitu mota hau. **Pozoitsua** omen da. Erdi Aroan, itsasontzien mastilak egiteko erabiltzen zen hagina, gogorra eta **malgua** baita.

Hagina pozoitsua izan arren, honek ematen duen fruitua ez da hain pozoitsua, gorria da eta Arilo du izena. Fruitu honek barruan duen **hazia**, ordea, hilkorra da. Hala ere, dena ez da txarra. Haginak badu sustantzia bat TAXON izenekoa, **minbiziaren** aurka erabiltzen dena.

Bertako animaliatxoei buruzko **bitxikeriak** ere aipatu genituen. Milaka **kaio** zebiltzan inguruan, "Kaio hanka horia" **deritzaie** hauei. Azken urteotan arazo **bihurtu** dira, asko ugaltu direlako eta **harrapakariak** direlako. Joaten dira kabietara eta beste hainbat espezieren **kumeak** jaten dituzte.

Solasaldi ederra izan genuen, hainbat iritziren artean, bat **aho batez** aipatu genuen denon artean, natura zaindu behar genuela. Zergatik sortu zen iritzi hau? Bat-batean **igelei** buruz hasi ginen hitz egiten. Bada espezie bat bai Euskal Herrian eta Europan ere babestutakoa.

Igaran bada urtegi bat eta bertan bizi da Europako igel-populaziorik haundiena. Kontua da enpresaren batek lehortu egin nahi duela urtegia, pabilioiak eraikitzeko. Zenbait talde ari da honen aurka; hala ere, zaila omen da proiektu hau **geldiaraztea**. Denok ados geunden esan genuenean ingurugiroa zaindu behar dugula.

Dena dela, askotan hitz politak esaten ditugu, baina alferrik, haizeak **baitaramatza**.

Hausnarketa horrekin, eman genion bukaera geure jarduerari eta horrelaxe jo genuen aldapan behera, Ulia bere horretan utzita. Interesgarria benetan.

U L I A

Larratxoko lraile euskaltegiko taldea.

Marifé NOGALES

2 Marifé Nogales Pérez ez da Xabier Pérez (Euskitze) bertsolariaren lehengusua, baina bai **lankidea**. Izan ere, Euskitzek aurkezten duen Sorginen Laratza ETB1eko saioan abesten du, astean behin, Marifek. 24 urteko gazte honek ETBko Izar Bila **lehiaketa** irabazi zuen bere ahots ederrarekin. Ez du ahotsa **lantzeko** irakasle txarra, Ainhoa Artetaren aita, José Ramón Arteta.

Tolosako **Eresoinka abesbatzan** aritua da Marifé eta handik ezagutzen du J. R. Arteta. Aurretik ere irakasle izana zuen. Biek nork bere bideari ekin zioten, eta, urte batzuk igarotakoan, Marifek abesten jarraitu nahi zuela esan zion, ea lagunduko zion. Artetak baldintza bakarra jarri zion, ahotsa egunero landu behar zuela; eta halaxe hasi zen bien arteko **lankidetza**. Dena den, beste irakasle bat ere aipatu nahi izan digu Marifé mezzo sopranoak: Nekane Lasarte.

Musika-**emanaldi** batzuk ere egin ditu Marifek **bere kasa**, Tolosan bertan, Zumarragan... Emanaldi horietan bere ahotsarentzako egokiagoak diren kantak aukeratzten ditu Marifek, Broadwayko musikaletan entzuten diren bezalakoak, Georges Gershwin-en musika, ez horrenbeste pop estilokoak: "Bi urte daramatzat emanaldiekin. Kutzari esker ari naiz. Kutzak antzezlei, musikariei... laguntzen die Gipuzkoako hainbat kultur etxetan **esku hartzen**, eta musikarien artean neu nago, eta nirekin joaten den pianojolea, Ana Belén García" azaldu zigun andoaindar honek.

Orain beste talde bat sortu berri du beste bi lagunekin batera, eta

ARGAZKIA: Marifé Nogalesen irudia

maketa bat ere grabatu dute. Taldearen izena *Algo más* da. Agian, irailean Sorginen Laratza saioak jarraitzen badu, hantxe entzungo dugu kantari Marifé, bakarka zein bere taldearekin. Izan ere, musika oso **aintzat hartzen**

omen dute Sorginen Laratzen: "Hala da. Talde asko ekarri dituzte, oso estilo ezberdinetakoak, eta sarritan **aurrez aurre jo** dute telebistan. Oso aberasgarri da hori" adierazi zigun ETBrentzat esker ona besterik ez duen ahots **ezti** honek.

LANKIDE.- Laneko laguna.

Compañero/a de trabajo.

LEHIAKETA.- Concurso.

LANDU.- Jorratu. Cultivar.

ABESBATZA.- Coro musical.

LANKIDETZA.- Colaboración.

EMANALDI.- Saioa. Actuación.

BERE KASA.- Bere kontura, bere gisara.

ESKU HARTU.- Parte hartu.

Participar.

AINTZAT HARTU.- Estimatu. Tener en cuenta.

AURREZ AURRE JO.- Tocar en directo.

EZTI.- Goxoa. Dulce.

URBASA mendian gozamen bila

3 Nafarroako Sakanaren gain-gainean dago Urbasa mendia. Sakanetik pasatzen zen Astorgatik Bordelerako erromatarren **galtzada** nagusia, gaur egun ere garrantzi handia duen pasabidea. Bide nagusi horri lotuta daude mendi aldera doazen beste zenbait bide-adar ere. Denak dira politak, baina, **bat aukeratzekotan**, Bakaikutik San Adriango tontorrera doana aipatuko nuke.

ARGAZKIAK: Santiago Yaniz

Etxarriko Portugañako galtzada

Urbasara joateko bideak

Sakana gainean, bi mendi eder eta ezagunak daude aurrez aurre: Aralar eta Urbasa-Entzia. Eta mendi horien **barrenean** zenbait herri eta herriska eder bizi dira: Etxarri, Lizarraga, Bakaiku... Herri hauek guztiak lotuta daude aipatutako bide nagusi horrekin. Bide horietatik ibiltzen omen ziren erromatarrek ere, Lizarrara eta Ebroko Erriberara joateko. Geroago, Erdi Aroan, **ikazkinek**, artzainek eta abeltzainek erabili omen zituzten, batez ere Urbasa mendiari **etekina** ateratzeko, baita merkatariek eta tratariak ere, Zumbeltzeko bentatik **barrena** Lizarrara joateko.

Bi **mendate** dira ezagunenak, Lizarragakoa eta Altsasukoa. (Olaztitik ateratzen denak berehala egiten du bat Altsasukoarekin). Biak dira onak gora igotzeko. Dena dela, gaurko **txangoa** egiteko Lizarragakoa aukeratuko dugu. Horretarako Bakaikura joango gara, eta hango plazako iturritik abiatuko. Herritik irten, ordu-erdi pasatxo ibili, eta berehala ikusiko ditugu erromatarren bidarriaren **aztarnak**. Aurrera eginez, pago eta haritz artean igoko dugu aldapa, 950 metrora heldu arte. Bidean tarteka-marteka geldialditxo batzuk egingo ditugu, Sakanako **ikusmira** ederrarekin gozatu on bat hartzeko, merezi du eta.

Goienera iritsi baino lehen, Etxarri

Aranaztik datorren bidearekin bat egingo dugu. Bidegurutze horri Etxarrikogaina esaten diote. Badaude hor zenbait **trikuharri** interesgarri, horietan ezagunena, Etxarriko Portugaina deitua. Sarrera ezkutu samarrean dagoen arren, lortuko dugu sartzea. Barruan, lehen guneak 8 harlauza ditu eta **hilobiak** 10 metroko diametroa. Ondoren, izango dugu beste bi trikuharri ere ikusteko egokiera, hala nahi bada behintzat.

Handik aurrera joateko, beste bi bide daude **aukeran**; bata, sartaldean mendi-bizkarretik Baitzako gailurrera doana (1.181 metro), bestea, ekialdean San Adriango ermitara (1.113 metro). San Adriango tontorrera igotzeko Lizarragako tunela pasa eta gero hartuko dugu bidea. Aurretik,

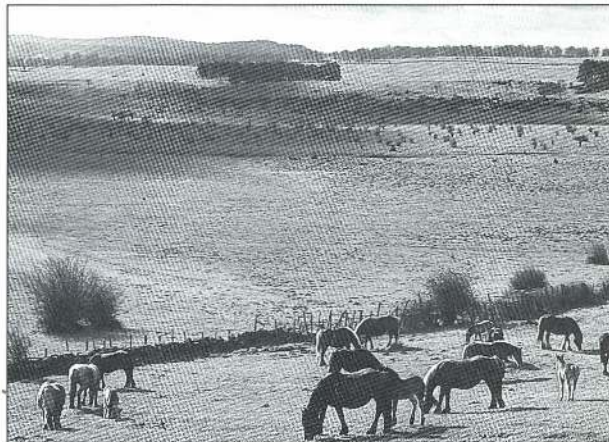
GALTZADA.- Bidarria. *Calzada*.
BAT AUKERATZEKOTAN.- Bat aukeratzez gero. *De elegir uno*.
BARRENEAN.- Al fondo.
IKAZKIN.- Carbonero.
ETEKIN.- Mozkina. *Provecho*.
BARRENA.- Zehar, gaindi.

MENDATE.- *Puerto de montaña*.
TXANGO.- Ibilaldia.
AZTARNA.- Zantzua, arrastoa.
IKUSMIRA.- *Panorama*.
GOIEN.- Gailurra, erpina.

TRIKUHARRI.- Jentilarria. *Dolmen*.
HILOBI.- Sepultura. *Sepulcro*.
AUKERAN.- A elegir.

Urbasako Jauregia.

Abereak larrean.

artzain-borda batzuk ikusiko ditugu, gaur egun taberna direnak. Ez zaigu gaizki etorriko mokadutxoren bat jatea. **Samurra** da gain horretatik San Adriango ermitara joateko bidea, ez da hainbesteko aldaparik igo behar. Haitzak, pagoak, belardiak, **karaitza**, paraje karstikoen zenbait **berezitasun** izango dira gure begien gozagarri. Bidea alde batera utzi nahi badugu, joan gaitezke zuzenean gora mendi-bizkarrean barrena, hankak haitz artean kontuz-kontuz jarritz, **amildegia**ren **ertz**ean. Bidean ebaki handi batzuk ageri dira karaitzean, marmola aurkitu nahian eginak.

San Adriango erpinean ermita besterik ezer ez dago, txabola zahar baten arrastoak izan ezik. Geldialditxo bat egingo dugu han, eta zahatoari tiratxo bat. Ikusmira paregabea izango dugu begien aurrean: aurrez aurre, bista ona duenak eta eguraldi garbia baldin bada, Aralarko Mikel Deunaren eliza ikusiko du. Beriain mendia ederra da. Barrenean zenbait herri polit: Etxarri, Unanu, Torrano, Lizarraga... Atsedeen-piska bat hartu eta Lizarrako galtzada zaharra hartuko dugu. Ordu-erdiko bidea egin eta

Zunbeltzeko bentara iritsiko gara. Garai batean lapurren atzaparretatik **babesteko** leku egokia izango zen, gero ostatu **bihurtu** zuten. Goseak egongo gara, seguraski, eta gustura jango dugu arrautz-pare bat urdaiazpikoarekin mahai zahar haietako batean. Eta, postrerako, bertan egindako gazta zaharra, eta eltzeko kafea. **Kaixo, motel!** Eta aurrera, Lizarrara iritsi arte!

Jauregi eta iturburuak

Esan dugun bezala, bada beste modu bat Urbasara joateko, Olaztitik eta Altsasutik Lizarrara doan bidea. Zoaz, nahi baduzu, beste egun batean, ez zaizu damutuko. Kaminoa aldapatsua da, jakina, baina ona. Goienera iristen zarenean, **ordeka** zabal batean sartuko zara. Berehala konturatuko zara izadiaren **barnemuinean** murgildu zarela: pagoak, haritzak, **arteak**, **urkiak** eta beste arbola asko ikusiko dituzu, baita animalia asko ere: zaldiak, **moxalak**, ardiak, txerriak... Joaten zarenean eguzkiak jotzen badu, primeran ibiliko zara **gerizpe** eta freskura ederrean. Kilometro-pare bat pasata, ostatu bat ikusiko duzu kanping eta guzti. Toki egokia, aproposa da hamarretakoa egiteko.

Lizarra aldera bidean aurrera egin eta Urbasako Jauregi zaharra ikusiko duzu, eta ondoan Aita Kaputxinoen elizatzoa, XVII. mendekoa. Horko Jesus Hilzoriar izeneko gurutzea polita da. Handik aurrera, basoak **urritu** egiten dira, eta zelaiak zabaltzen. Kilometro pare-bat pasata, aldapa beheara hasten da, eta berehala ikusiko duzu inguruko parajea zeharo **bestelakoa** dela. Gari-lurretan sartuko zara. Gaztela dirudi. Ez duzu ahaztu behar Urbasa Mediterraneoren eta Kantauriren arteko mendizerra dela, bi aldeak **bereizten** dituen paretatzar izugarri baten antzekoa. Urbasa, ura eta basoa, hau da, Kantauri aldeko kliman dago. Hego aldea, Ameskoatik hasita, lehorragoa da eta klima oso bestelakoa.

Aldapan beheara hasi aurretik, utzi autoa ongi seinalizatuata dagoen aparleku batean. Eta zoaz oinez Ubagua izeneko amildegi aldera, eta goza hango paraje zoragarrian. Kontuz handik begiratu beheara eta ikus Urederraren iturburua, eta horren ondoan **ur-jauzi** eder bat. Handik gertu dago Pilatosen Balkoia. Gerra-garain hortik amildegira botatzen omen zituzten preso egindako **aurkariak**.

SAMUR.- Erraza, eroso.
KARAITZ.- Kare-harria. *Piedra caliza*.
BEREZITASUN.- Ezaugarria.
Característica.
AMILDEGI.- Erroitza. *Precipicio*.
ERTZ.- Izkina. *Orilla*.

BABESTU.- *Proteger*.
BIHURTU.- Bilakatu. *Convertir*.
KAIXO, MOTEL! - Gustura gaudela adierazteko erabili ohi dugun esamoldea.
ITURBURU.- Iturbegia. *Manantial*.
ORDEKA.- Zabalgunea, laua, berdina.
BARNEMUIN.- *Intimidación*, *profundidad*, *corazón*.
ARTE.- *Encina*.

URKI.- *Abedul*.
MOXAL.- Zaldikumea. *Potro*.
GERIZPE.- Itzala. *Sombra*.
URRITU.- Gutxitu, murriztu.
BESTELAKO.- Desberdina.
BEREIZI.- Apartatu. *Separar*.
UR-JAUZI.- *Salto de agua*.
AURKARI.- Etsaia, arerioa.

Hori eginda gero, hartu autoa, eta zoaz errepidean behera Zudaire aldera. Eta hiru bat kilometro pasa ondoren, **bihurgune** batean, ezker aldean, sarrera moduko bat ikusiko duzu. Utzi autoa eta sar zaitez *Edengo paradisuan*. Ordu-erdi barru **bidezidor** batean aurrera eginda, iritsiko zara Urederra sortzen den lekura, eta jaiotzen ikusiko duzu. Hori parajea!

Itzuli bide beretik kamino aldera, eta zoaz Zudaire. Herri-koskor polita da, atsedenerako leku paregabea. Bazkaldu nahi izanez gero, Hostala toki aproposa duzu horretarako. Menua eskaintzen dute eta karta ere bai.

Ibilaldira polit bat proposatzen dizut bazkalosterako. Hartu autoa eta Bakedanorako bidean sartu; gero aparkatu eta hasi ibiltzen Urederrari segituz. Bidea aski berdina da. Zuhaitzen babescan ez dugu berorik sentituko, eta gustura ibiliko zara. Ikus erreka ur **gardenak**, harri-koskorren gaineko **goroldioa** laztantzen. Saltoka dator ur garbia goitik behera, karaitzean barrena. Goi-aldera iristen

San Adriango ermita.

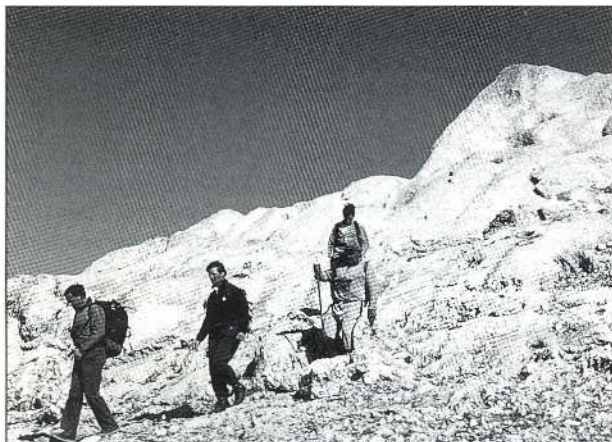
zarenean, ur-jauzi eder batzuk ikusiko dituzu. Ahuntzak mendian bezala igotzeko gauza baldin bazara, joan zaitezke behetik gora iturbururaino bertaraino.

Astirik baduzu, zoaz Lizarrara. Ez dago urruti. Lizarragatik abiatu ginenean ere Lizarran bukatu

genuen ibilaldia. Gogoratzen zara, ezta ?

Santiago Yaniz

(Erredakzioan euskaratua)

Lizarragako harkaitzetan.

San Adriango tontorrean.

3

1.- ONUren kalkuluen arabera, iaz 250 milioi hurrek lan egiten zuten munduan. Iturri berak aurreikusten duenez, aurtan zenbat haur langile izan daiteke munduan?

- A) 200 milioi inguru
- B) 250 milioi inguru
- C) 375 milioi inguru

2.- **Berriki** azalduko estatistika batzuetan argitaratu denez, Errusian hiltzen diren gizonetarik hainbat gehiegi edatcagatik hiltzen dira. Zenbat, hain juxtu?

- A) Bostetik bat
- B) Bostetik bi
- C) Hirutik bi

3.- Barbie panpinak 40 urte bete berri ditu. Badakizu panpina horren zenbat modelo desberdin plazaratu diren urte horietan?

- A) 40
- B) 55
- C) 70

4.- Txina bisitatzen duten europar guztiek esango dizute: zein bitxiak diren hango komun publikoak. Izan ere,...

- A) ... ez dute aterik
- B) ... garbitzeko paperaren ordezt letxuaren antzeko landare baten orri zabalak izan ohi dira haietan
- C) ... benetako tronoa ematen dute: handi, apain, garbi...

5.- Zoologia badakigu zer den, baina zer esan nahi du hitz horren lichenengo osagaiak? (*Zoon*, hain zuzen)

- A) Animalia
- B) Bizia
- C) Animaliak bizi diren tokia

6.- **AEB**etan latinoek bigarren talderik ugariena osatuko dute 2050. urtean. Zenbat dira gaur egun AEBetako latinoak? (Paperik gabeko 5-8 milioi klandestinoak kontuan hartu gabe)

- A) 15 milioi inguru
- B) 30 milioi inguru
- C) 45 milioi inguru

7.- Irratia jadanik Indiako leku baztertuenetara iritsi da eta poliziak zenbait tokitako hauteskunde **emaitzak** jakiteko ez ditu gehiago erabiliko...

- A) ... hartarako propio entrenaturiko astoak (bide-erakuslerik gabe herritik polizia-postura aktak eramaten dituztenak)
- B) ... uso mezulariak (emaitzak eramateko)
- C) ... elefanteak

8.- Astoei buruzko esaera zahar pila dago euskaraz. Hona horietako lau bi zatitan emanak, zeuk ordena egokian jar ditzazu.

Astoa zaldiz jantziarren,...	...belarri luze
Astoa nola,...	...eta hura edaten
Astoak ardoa ekartzen,...	...puzkerra hala
Astoak katuari:...	...beti asto

9.- Noiz argitaratu zen lehen aldiz *Zorionak zuri* kanta ezin ezagunagoa?

- A) Orain dela 23 urte
- B) Orain dela 43 urte
- C) Orain dela 63 urte

10.- *Batzuetan, ezkontzea loteriarekin konparatu da. Baina ez da horrela, loterian irabazteko aukera badago eta.* Noren hitzak?

- A) George Bernard Shaw
- B) Woody Allen
- C) Augusto Pinochet

11.- Frankfurt-eko saltxitxak 1852koak dira, urte horretan asmatuak, alegia. Baina noizkoa eta nongoa da ezagutzen dugun lehen saltxitxa?

- A) Duela 4.000 urtekoa, Babiloniakoa

BERRIKI.- Orain dela gutxi. *Recientemente.*
AEB.- Amerikako Estatu Batuak.

- B) Duela 2.500 urtekoa, Greziakoa
C) Duela 2.000 urtekoa, Erromakoa

12.- Frantziako epaile batek berriki harturiko erabakian garbi utzi du: gurasoek ezin diote izen hori jarri alabatxori. Zein izen da hori?

- A) Marie Espagne
B) Mégane
C) Laetitia Casta

13.- Noizkoa da ezagutzen dugun komuna? (Gaurko elementu guztiak zituela –eserlekua, ura, sifoia– aurkeztu zen lehena, alegia)

- A) 1672koa
B) 1723koa
C) 1866koa

14.- 1997ko datuen arabera, 33.981 gizon eseri ziren munduko parlamentuetan botoen bidez eskuraturiko aukietan. Zenbat emakume?

- A) 2.975
B) 4.512
C) 6.301

15.- Gasolindegia **eztandarazi**, buruko tumoreak sortu, tentsioa handiagotu... hori eta hamaika aberia gehiago eragin omen ditzake **sakelako** telefonoak. **Alabaina**, hona gauza segurua, egiaztatua: Australian sagu batzuk sakelako telefonoaren erradiaziopean jarri dituzte denbora batez, 45 minutu eguneko. Ondorioak?

- A) Sexu-jokoak nabarmenkiro **emendatu** dira erradiazioak jotakoen artean
B) Sexu-jokoak nabarmenkiro **murritz**u dira erradiazioak jotakoen artean
C) Erradiazioak jotakoek bi aldiz maizago **obratzen** dute, **hesteak** bi aldiz sarriago libratzen dituzte, alegia

16.- Elcenora Martínez Hondurasko maistrak ekintza erradikal samarra burutu zuen 1999ko abenduan, bere ikasleak irakurzaletzearen. Apustu bat egin zien neska-mutikoei: hilabete bederatzi liburuska irakurritz gero, berak zerbait egingo zuen. Eta apustua galdu zuen. Beraz, zer egin behar izan zuen?

- A) Eskolako teilatura igo, mahaia eta irakas-materialarekin batera
B) Mary Poppins-ez jantzi, eta eskoba baten gainean herri osoa zeharkatu harako hura kantatzen zuela: *Superkalifragilistikoespialidoso...*

C) Herriko poliziaburuarekin ezkondu

17.- Agian errekorren liburuan sartzekoa izango da Tatiana Miliutina errusiarrak munduratu duen haurra, zeren eta... badakizu zenbat pisatu duen jaiotzean?

- A) 6,7 kilo
B) 7,1 kilo
C) 7,9 kilo

18.- Batzuetan bitxiak dira justiziaren erabakiak. Hala, AEBetako San Diegon gizon bat epaitu dute neskalaguna jotzeagatik... bederatzi kiloko atun batekin. Epaia?

- A) Gizonak ezingo du atunik erosi hurrengo bost urteetan
B) Gizonak ezingo du su-armarik erabili hurrengo bost urteetan
C) Gizonak ezingo du arraina gustukoa duen andregairik hartu hurrengo sei urteetan

19.- Faboreak eman ditzakeenari eskatu behar, pertsona egokiari alegia. Santuekin berdin gertatzen da: kontua ez da nornahiri edozer eskatzea. Bakoitzak bere espezializazioa du, nolabait esan. Esaterako, oraindik hil ez direlako harriturik daudenek **nori eskatzen ahal diote**, mesedez, beraiez oroitzeko? (Santuaren izena bitxia da, bai, baina eskaera ere...)

- A) San Wandregisilo
B) San Austregisildo
C) San Wolfgango

20.- Iaz Indiako Parlamentuak ezezkoa eman zion alderdi kontserbadore batek egindako proposamenari. Proposamenak zerikusia zuen behiekin, Europako behi berezi batzuekin, hain zuzen. Ea norbaitek asmatzen duen...

Soluzioak: 46. orrialdean

Sorgina

3 Gaur Santu Guztien Eguna edo Domu Santu da eta mezatan izan naiz. Onak izateko esan digu apaizak. Ez zeukan esan beharrik, baina esan egin du. Eta uste dut jende askok aditu diola esana. Eliz atarian bildu garenean, **inoiz ez bezala** ikusi dut jendea elkarrizketan, batak bestearekin sekula ezer izan ez balu bezala. Ikusi ditut mendian elkarren ondoan txabola izandako bi artzain esku emanda agurtzen eta gero **solasean**, adiskidetasunik handienez. Zeinek esan, garai batean, **iragazkitarako asunak** batak moztzen bazituen, bestea haserretu egiten zitzaioela, eta **mokotuta egoten** zirela uda osoan. Ikusi ditut bi baserritar, beren denbora osoa elkarrekin **auzitan** igaro dutenak eta, gaur, ezer pasa izan ez balitz bezala ari ziren hizketan. Elizara joatea merezi izan du gaur. Poz ematen du adiskidetasun horretan jendea ikusteak.

Ondoriorik atera behar balitz, gauzek onera egin dutela esango nuke nik. Nire esperientzia, behintzat, **bestelakoa** zen. **Ez naiz aritze aldera ari**; erreparatu orain kontatu behar dizuedan honi eta zeuok atera kontuak.

Agni eta Atsobakar bata bestearengandik berrehun metrora dauden bi baserri dira. Zaldibiko Urkiondo auzo ezagunean daude kokatuak. Bi familia hauen arteko **liskarrak** duela ehun urte baino lehenagotik datoz. Esaten dute Agniko amona zaharra sorgina zela. **Biloba** omen zeukan ezkongai, korritu omen zuen inguru guztia harentzat andregai bila, baina inon aurkitu ezin, oso itsusia omen zen-eta: burua handia, hortzak luzeak, begiak okerrak, eta isiltzea hobe den beste hainbat akats eta naturaren hutsegite edo hanka-sartze.

Agniko amona zaharrak bihotz handia eta dote ona eskaintzen omen zituen biloba hartzen zuenarentzat. Atsobakarreko landare gaztea zen, batez ere, buruan zerabilkiena. Arroza bera baino ederragoa hura: ilea horia, begiak urdinak, gorpuzkera liraina... Bilintxen bertsoetako dama horietako bat.

Ahalegin guztiak alferrak suertatu ziren, Agniko mutila eta Atsobakarreko nesken artean ez zen traturik zerratu. Pretendientearen amonak mendekua hartzeko garaia heldu zela erabaki zuen. Hurrengo iganderako

prestatu zuen plana, aste osoa entsaiatzen pasa ondoren: goizero-goizero berak prestatutako belar-salda hartzen zuen. Ganbaran edukitzen zituen belarrak lehortzen, sorta txikitzen, auzokoen ezkutuan. Belar-salda hartu eta **ukenduz** igurtzitzen zuen gorputz osoa. Sei egunez segidan hori egin ostean, zazpigarren gauerako katu **bilakatu** zen.

Gaueko hamabiak arte ganbarako belar-pilan itxoin zuen, bazekien-eta lehenago ateratzea alferrik zela, ordu modutsu horretan etxeratzen baitzen igandeetan Atsobakar baserriko lore preziatua.

Etxe azpiko sagastian **barrena**, neskak pasa behar zuen bidegurutzean zegoen arbola-adarrean **ipini** zen **atezuan**, kolpe segurua emateko prest. Parc-parera iritsi zenean, atzaparra luzatu zion katuak neskari; azkazal luze-luzeak zeuzkan katuak; ezkerrekoarekin lepotik eutsi eta eskuinarekin begiak atera zizkion Atsobakarreko erregina **xarmantari**. Garrasi ikaragarriak egin zituen neskak, jende asko bildu zen neska itsua sokorritzera, baina inork ez zion antzik eman nola gertatu zitzaion,itsu ez ezik mutu ere geratu baitzen. Ez zuten inongo seinalerik aurkitu. Bien bitartean Agniko amona **mandiotik** bueltan sartu zen etxera.

Bien bitartean errukia banatzen hasi zen Agniko amona, ifernuko suak erreko ahal zuela izenik ez zuen **jukutria** hura herriko neskarik garbi eta ederrenari egin ziona, baina ez zuela nork lagundurik faltako, Jainkoak senargai leial eta prestutasunean parerik ez zuena emango ziola, eta seme-alaba asko izango zituela, eta zorionik ez zela sekula gehiago faltako Atsobakarreko erregina sartzen zen etxean.

Atsobakarreko Ines (Ines zuen izena neska xarmantak; oraintxe gogoratu naiz) itsu eta mutu zegoen, baina ez zen **gorra**, eta Agniko amonak bazekien hori. Biloba Paulorentzat nahi zuen Ines, lehen; hori ez da berria, baina berria da nahi izaten jarraitzen zuela. Era berean, orde, begibistakoa zen ahots harekin Inesek inoiz ere ez zuela Paulo onartuko.

Orduan **miraria** gertatu zen, edo miraria Agniko atsoak

INOIZ EZ BEZALA.- *Como nunca.*

SOLASEAN.- *Hizketan, berriketan.*

IRAGAZKI.- *Filtro.*

ASUN.- *Osina. Ortiga.*

MOKOTUTA EGON.- *Haserre egon.*

AUZI.- *Pleito.*

BESTELAKO.- *Desberdina. Diferente.*

EZ NAIZ ARITZERA ALDERA ARI.- *No hablo por hablar.*

LISKAR.- *Sesioa, okasioa, borroka.*

BILOBA.- *Nieto/a.*

UKENDU.- *Pomada, ungüento.*

BILAKATU.- *Bihurtu. Convertir.*

BARRENA.- *Zehar, gairi.*

ATEZUAN IPINI.- *Zain jarri, zelatan jarri. Estar al acecho.*

XARMANT.- *Liluragarria. Encantador/a.*

MANDIO.- *Granero.*

JUKUTRIA.- *Amarrua. Engaño.*

GOR.- *Sorra. Sordola.*

MIRARI.- *Milagro.*

egin zuen. Nondik eta nola inguratu zituan inork ez dakizkien belar gorri eta moreak nahastu zituen lurrezko ontzian, eta horrela lortu zuen **edabea** ematen zion bilobari egunean bitan: goizean, eta gauean, lotarakoan. Aste biren buruan zeharo **eztitu** zen Pauloren ahots **lakar** eta aberetia.

Paulo eta Inesek elkar "ikus zezaten", bideak zeinek egin eta erraztu zituen esaten ez gara luzatuko; xehetasun horiek ez dute garrantzirik, nire iritziz; alabaina, nabarmena da enkontru hori gertatu zela, bestela ez ziratekeen aldarera elkarrekin joango.

Ahotsa eztitu ez ezik, fisiko osoa ere pertsonarena zuen orain Paulok komentzitu zuten Ines.

Nor bere zalgurdian iritsi ziren ezkongaiak eliz atarira; aitak laguntzen zuen Ines, eta amonak Paulo. Banaka sartu ziren elizara, koruko organoaren soinurik aproposenaren konpasean. Aldare ondoan elkartu ziren izarren argia eta munstroa.. "Bai, nahi dut" entzun zen behin, eta "Bai, nahi dut" entzun zen bigarren aldiz. "Horrela, bada, senar eta emazte zarete Eliza eta kristau herriaren aurrean" epaitu zuen, ohiko formula erabiliz, apaizak. Apaizaren hitzek **oihartzun** handia atera zuten elizako hormen kontra.

Eta oihartzunaren azken uhinek, artean, elizako santuengan nabarmentzen zirela, amonak musu eman zion Inesi **bekokian**. **Ortotsik** gabeko tximista gorria lehertu zen bien artean. Suak hizketa eta ikusmena

itzuli zizkion Inesi. Amona, aldiz, katu bilakatu zuen. Elizan bildu zen jende guztiak han ikusi zuen katu beltz-beltzak nola ihes egin zuen elizako hormetan barrena, isatsa su gorritan zuela, miauka baino areago marruka.

Inesek Paulori begiratu eta garrasi egin zuen, munstruo baten aurrean **bailegoen**. Hark ere ihes egin zuen Inesen ondotik, apaiza eta **eliztar** guztian **aho bete hortz utzita**, eta aitak ozta-ozta heldu zion besotik eliz atarian; apur bat baretu zenean, etxera eraman zuen aitak, eta, Pauloz ahazturik, bizimoduari jarraitzeko prestatzen hasi zen Ines.

Sarritan, ametsetan esnatzen zen Ines. Behin batean, aita esnarazi zuen; Inesek hatz luzearekin katua seinalatzen zion ilunbetan. Aitak eskopeta hartu eta tiro egin zuen, **noraezean**. Sekulako lasaitasuna loratu zen Inesen barrenean; ohera itzuli eta primeran egin zuen lo.

Aita ere ohera joan zen.

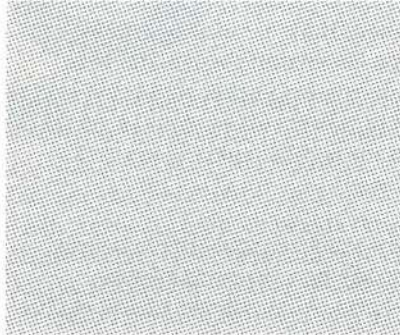
Hurrengo egunean, jaiki orduko, katu beltzarekin egin zuen topo aitak. Akabatua zegoen karreraren erdian, belarri atzean zeukan tiroa. Hartu eta ikuiluko simaur-pilan ehortzi zuen aitak. Ines bere onera itzuli zen, eta Agnin amonaren bila ibili ziren luzaz, **harik eta etsi arte**.

Rufino Iraola

Wasichu,

ekialdetik datorren gizon bizarduna

2 Artista-jendea ez da izaten geldi egotekoa, eta Joseba Tapia ere ez. Quebec-en zegoen batean herrialde hartako asmo soberanistak musikan **islarik** zuen jakin nahi izan zuen, eta **ezuste** handia hartu zuen. Hala egin zuen topo *Hamalau kantu independentziarako* (Gaztelupeko hotsak, 1999), diskoan azaltzen diren kantari hauekin: Félix Leclerc, Raymond Lévesque, Gilles Vigneault, Claude Léveillé, Robert Charlebois eta Paul Piché.

Robert Charlebois (1944) da Wasichu kantaren egilea, kantautoreen tradizioa laga eta rockari heldu zion. Balada ederrak ditu, eta Wasichu kantuan salatzen duenez, quebectarrak eurak dira indioen **barne-arazo**.

Kantua indar handikoa da, eta biolinak sartzen direnean, **zirrara** sortzen du Wasichuk.

Itsasotik ziren heldu
ontzi handiegietan,
itsasotik ziren heldu
odol-printzak begietan.

Lehorreratu orduko
“anaiak” ziguten erran,
handik laster ginen gerlan, gerlan...

Lekutu ginen, lekutu,
urrun ez zen aski urrun;
gure **larrez** ziren gose,
hain egarri gure goizez...

Hala joan ginen ihesi,
Labrador **lanbroturaino**;
ibili eta ibili,
ihes, ihes!

Ehun urte pasa dira,
baina **girgilak** eskainiz,
irri zegiten zuriak
ezin ditugu ahantzi.

Eta gaur Ipar handian
Labradorez **haraindian**,
ibili behar oraino,
ihes, ihes!

EKIALDE.- Sortaldea. *Este*.
ISLA.- Errainua. *Reflejo*.
EZUSTE.- Ustekabea. *Sorpresas*.
BARNE-ARAZO.- *Problema interno*.
ZIRRARA.- *Emoción*.
ODOL-PRINTZ.- *Destello de sangre*.
LEHORRERATU.- *Ir a tierra firme, desembarcar*.
LARRE.- Zelaia, belardia.
LEKUTU.- Joan, alde egin.
LANBROTU.- *Brumoso/a*.

GIRGILA.- *Collar, adorno*.
IRRI ZEGITEN.- Barre egiten zuten.
HARAINDIAN.- Harantzago. *Más allá*.

ARIES

3 Laranja-ura edan **barra-barra**: gosaritan, hamarretakoan, bazkaritan, meriendan eta afarian. Hilabetean bi bider egon zara gaixo eta botikek zure gorputza oso **ahuldua** laga dute. Bitaminak behar dituzu. Kolore biziak jantzi eta eska ieazkiozu nagusiari astebeteko oporrak.

TAURUS

Jende berria ezagutzea komeni zaizu. Eman ezazu izena zeure auzoko gimnasioan, egin zaitez **abesbatza** bateko **kide**, **eskulan**-talde batean sartu edo sukaldaritza-ikastaro bat hasi. Lagunartean askosaz aukera gehiago izango dituzu egunerokotasunetik irten eta plan berriak prestatzeko.

GEMINI

Irakurtzen dituzun gustuko esaldiak apuntatu eta hozkailuko atean **itsatsi**. Esnatu berritan, gosaritarako esnea ateratzen ari zarelarik irakurriko dituzu egunero eta indarberritu egingo zaituzte. Mermelada piska bat, dutxa frexkoa, **lurrin** goxoa eta... arrakasta!

CANCER

Egunkaria irakurtzeak eta informatiboak entzuteak deprimitu egiten bazaituzte, eros itzazu aldizkari arrosak eta telebistako lehiaketetan parte hartu. Ez da zoriontsu izateko formula, baina aukera **paregabea** da famatuen bizitza friboloa ezagutu eta, agian, Torreveijan etxea irabazteko.

LEO

Metro karratu asko, horma gutxi, arkuak, kolore biziak, **kuxin** moreak eta larrosa-sortak. Horrelakoxea da zure ametssetako etxea. Zoaz bankura eta jaso ezazu kredituei buruzko informazioa. Zuk uste baino lehen, atiko eder bateko terrazan egongo zara eguzkitan epeltzen.

VIRGO

Zure **ile kizkurak** lana besterik ez badizu ematen, zoaz ileapaindegira eta liso-liso jartzeko eskatu. Tinta gorri koloretsuaz margotu eta pertsona berria izango duzu ispilu aurrean. Horrek ez dizkizu **amoranteak** ugalduko, baina une batez inguruko en atentzioa **ziurtatuko** dizu.

LIBRA

Kazetari izatea betiko ametsa baduzu, jo ezazu zeure herriko irati libreria eta prestatu saio berezi bat. Musika, elkarrizketak eta informazioa **tarteka** ditzakezu eta zure ahotsa zeinen **erakargarria** izan daitekeen konturatu zara.

SCORPIO

Abenturazaleek gutxienez bizitzan behin dena utzi eta mundua ezagutzeko ausardia izan behar dute. Urtebeteko tarte eskaini zeure buruari, motxila prestatu eta **itzulerarik** gabeko txartela erosi. Aberastasuna ez da dirutan neurtzen, esperientzian baizik.

SAGITARIUS

Grabadora hartu eta zoaz kalera. Autobusean, arrandegian, parkean edo kiroldegian, edozein lekutan aurkituko dituzu elkarrizketa interesgarriak. Horiek denak bildu eta jasotako guztiarekin nahikoa gai izango duzu eskuarte liburu mardula idazteko.

CAPRICORN

Bazenuen garaia **bikote-laguna** aurkitzeko! Orain, alferrik joan zaizkizun urteak berreskuratu nahirik, egunak eta gauak **jo eta su zabiltza**. Autoa, komunak, aldagelak, errepideetako pentsioak... guztiak dira aproposak elkar maitatzeko. Kontuz, pasioak gehiegi erre gabe!

AQUARIUS

"Ama, artista izan nahi dut". Urteak pasa dira eta oraindik aukera paregabea eskainiko dizun norbaiten esperoan zaude. Antzokiko sarrera-saltzailea izatea abantaila dela famatuz inguratua zaudelako? Noiz ulertuko duzu deitu gabe inork ez dizula aterik zabalduko?

PISCIS

Jatea plazerra da, bai. Baina egun bakarrean kilo bat platano, bi ogi barra, platerkada bete babarrun eta sagar tarta osoa jatea astakeria **itzela** besterik ez da. Datozen egunak **baraurik** pasa beharko dituzu. Martxa horretan, tipo **liraina** luzituko duzu hondartzan udan!

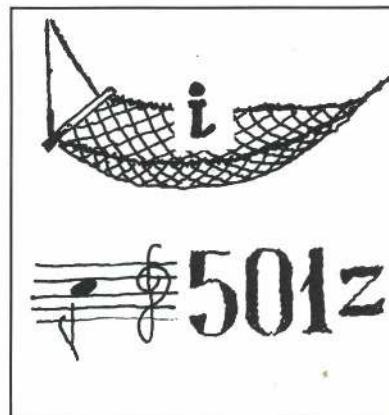
Berezi den zerbait	Y	Bizkaiko baratze	Y	Gorakoa	Y	Gasolinak hainbat dauka	Y
	Lantegiak		Zenbakia		Palestina ondoan		Lehena
>		Y		Y		Y	
Ahalkea	>					Tona	>
Zentzugabea						Uranioa	
>						Y	
Axolagabea	Y	Peruko kultura	Y	Alde!	>	Lehena bi aldiz	>
*Izena		Bokala		Kobalto		Ukendu	Begia estaltzen du
>		Y		Y	Gabe (atzikia)	G	Interjekzioa
					Tartean jarri		Esaten du
Alemania	>	Itsasertza	>		Y	A	Y
Tentea		Arraunari eustekoa					
>		Y		Jainko grekoa	>	N	Hitz erdian
				Nafarroako herria			Bastart
Modu-atzikia	>		Bertsolariak egiten ditu	>	Y	T	Y
Kondizioa			Herensuge				
>			Y			Z	Azkena eta lehena
							Potasioa
Gara (gip.)	>			Eusko	>	U	Y
Pastoraleko pertsonaiak				Bokala			
>				Y		Mehena	Atzikia
						Sufrea	Burutik jota
...biga, higa	>			Libreak	>	Y	Y
Zer				Latinezko preposizioa			
>		Borobila	>	Kanpo	>	Y	Oxigenoa
		Dardarkaria		Nitrogenoa		Zakur	Norvegia
						Bokala	
Pisua kendu ondoren	>	Y		Y		Y	Egokia, behar bezalakoa

POEMA PRESOA

Zatika emandako erantzunak osatu ahala, eraman itzazu letra zenbakidunak goiko taulara –adibidean bezalaxe– eta J. Sarrionaindiak itzuliriko olerki baten zatitxo bat aurkituko duzu.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	
19	20	21	22	23	24	25	26	27										
28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	U ⁴⁰	D ⁴¹	A ⁴²	N ⁴³	44	45	46
47	48	49	50	51	52	53	54	55	56									

JEROGLIFIKOA

Egon zara inoiz
Guggenheimen?

Ile kiribildua

Kantoia

Bukatu

Jarraitu beharrekoa

Terpsikoreren artea

Izoztu, hormatu

Aztarna

Ez zaharra

Igerilari emea

Sokak egiteko gaia

Baliabide didaktikoa

Ez zutik, ez eseririk

Erditzen laguntzen du

Hautsita

Udako aldirik beroena

Ikasleen zoritxarra ekar dezake

Ilun, triste

Kolpeak hartzea da horren patua

Ondasun-multzoa

Argia kendu

K	I	1	K	2	3
4	Z	K	I	N	5
A	6	7	8	9	U
10	R	E	11	12	A
13	14	15	T	Z	A
J	16	L	17	T	U
Z	A	18	T	19	20
B	E	21	R	22	23
O	N	D	I	24	25
26	27	T	U	P	A
A	R	28	29	30	A
E	31	32	33	N	A
E	34	35	G	36	N
E	37	38	N	39	A
U ⁴⁰	D ⁴¹	A ⁴²	M	I	N ⁴³
44	K	45	I	46	A
G	O	I	47	48	49
I	L	50	51	E	52
O	53	D	54	R	E
55	T	56	A	L	I

LETRA-ZOPA

Aurki itzazu irudi hauei dagozkien hitzak. Ondo gogoan hartu norabide guztietan aurki daitezkeela.

E	N	A	R	A	H	U	T	I
L	R	E	T	K	S	O	R	A
H	E	S	T	E	N	A	I	L
S	O	P	U	S	K	I	B	I
T	R	I	O	I	A	N	E	T
O	R	T	S	N	U	M	O	A
K	L	U	K	E	D	R	E	K
O	M	S	O	U	J	O	I	R
K	I	A	L	O	Z	N	I	O

Soluzioak: 46. orrialdean

ILUNTASUNEAN DANTZAN

3 Oraindino ez da gure zinema-aretoetara ailegatu, baina luze eta zabal idatzi dugu Canneseko urre preziatua eskuratu zuen filmaz. Luze, zabal, gustuz izkiriatu ere gustuko dugulako Lars von Trieren azken ausardia, azkenaurreko atrebimendua. Harro eta fier mintzatu gara *Dancer in the Dark* honetaz, gogoko baititugu muga guztiak **gainditzen** dituzten zeluloide-puskak. Gozo eta gogoz berba egin, maite baititugu **arauak oro** hausten dituzten irudi-sortak. Are maiteago, aspaldiko lege horiek txikitu orduko zinema berdaderoaren, betikoaren, aurrean belaunikatzen badira apal eta umilki eta barre, negar, txalo, dantza, kantarazten ohi duen zine misterioaren **magalean** geratzen badira guri so, guri begira, gu tentatu eta harritu nahian. Gurera iristean konturatuko zarete, azkar aski jabetu ere, etorkizuneko fotograma-sorta den *Dancer in the Dark* horrek sakon maite duela, sakon errespetatzen duela orain arte guk denok **mirestu** izan dugun zinema.

Canneseko zinemaldian erraza da, erraza oso, gaurkoa egun handia, zine-egun berezia, izango dela jakitea, konturatzea, jabetzea. Goizeko zazpi t'erdia dira. Eguzkia aspaldian dago zeruan, hemen Kosta Urdinean gaude eta. Eguneko lehendabiziko filma zortzi t'erdietan da hastekoa, baina **jendetza** handia dago, jada, Grand Auditorium Lumièrereko eskaileretan. Atezainak, **bizkarzainak** nerbioso, **artega**, zelatan, **atezuan** dira. Tren-geltokitik, autobusekoetik ere

zaletuak trumilka datoz. Trumilka, korrika, presaka, arnas estuka. Polizia ere erne da. Festival International du Film delakoaren buru guztiek zutik eta tinko dihartute **hesien** bestaldean. Akreditazioa dutenak lasai baina dardaraz ere hasi dira aretoan sartzen. Sarrerak edo gonbidapenak lortu dituztenak zain desesperatuan ikusten dituzu jakin badakitelako aukera gutxi izango dutela, komunikabideek beti baitute **lehentasuna** goizeko emanaldietan. Izkinetan, ez karnetarik, ez sarrerarik, ez gonbidapenik duten dozenaka zaletu galdezka: "Sartzeko balioko didan paperik sobran al duzu, arren, faborez, **otoi?**" Ezezkoa da erantzuna behin eta berriro...

Jendea gainezka Canneseko areto handian

Airean sumatzen da egun honetako pelikulak garrantzi handikoa izan behar duela. Igoal izenbururik ez dakizu, igoal **itsumustuan** hurbildu zara aretora Cannesa iritsi berri-

-berria zarelako eta egungo programazioaren berri oraindik ez duzulako, baina, esandako guztia ikustean, jakin badakizu hor barruan den filma denok desiratzen duten horietako bat dela. Horrexegatik, jakin badakizulako, sumatu sumatzen duzulako, korrika egiten duzu eskaileretan barna karneta kasik ahoan duzula, atezainek, bizkarzainek, artega, nerbioso, **txispaz** armaturik diren horiek guztiak kontura daitezen zuk eskubide osoa duzula oraindik zein den ez dakizun pelikula handi hori ikusteko.

Dancer in the Dark,
Cannesen urre preziatua
lortu zuen filma

Aretoan zaudela, lortu duzulako sentsazioa **areagotzen** da eserlekurik ez dela jabetzeaz. Goizeko zortziak baino ez dira, 30 minutu falta dira emanaldia hasteko eta **mukuru betea** da Grand Auditorium Lumière, 3.000 leku dituen egoitza **erraldoia**. Oraindino

GAINDITU.- Garaitu. *Superar*.
ARAUAK ORO.- Arau guztiak.
MAGAL.- Altzoa. *Regazo*.
MIRESTU.- *Admirar*.
JENDETZA.- Jende asko. *Gentío*.
BIZKARZAIN.- *Guardaespalda*.
ARTEGA.- Urduri.
ATEZUAN.- Argi, erne.

HESI.- *Vallado, cercado*.
LEHENTASUN.- *Preferencia*.
OTOI.- Mesedez, arren. *Por favor*.
ITSUMUSTUAN.- *A ciegas*.

TXISPA.- Arma.
AREAGOTU.- Handiagotu. *Aumentar*.
MUKURU BETE.- Leporaino betea.
Lleno a tope.
ERRALDOI.- Oso handia, gaitza.

DIHARDUEN NESKATOA

ez dakizu zein film izango duzun begi aurrean, baina gero eta sakonagoa da marabila baten **lekukoa** izango zarelako susmoa...

"Mesdames et messieurs, veuillez gagner vos places, la séance commence" esaten du ozen aspaldian ezagutzen duzun ahots aurpegi gabekoak: "Jaun andreok, eseri zaitezte faborez, emanaldia **hastear dago**" ...Emozioa sentitzen duzu barrenetan. Pantailan, beltza zuriaren gainean, izenburu bat: *Dancer in the Dark*. Pantailan, beltza zuriaren gainean, bi izen: Lars von Trier eta Björk... Orain bai, orain badakizu, hortxe duzu aurtengo Canneseko Pelikula, hizki handiz idatzia.

Ilunpean ikusleak negar-zotinka

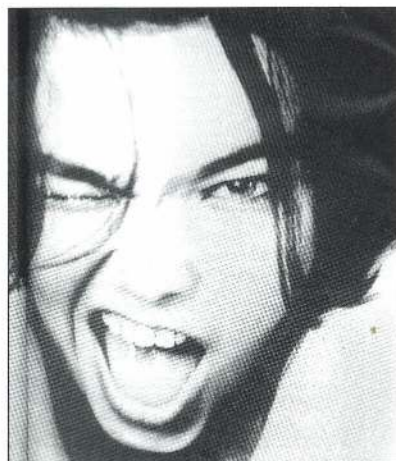
Emanaldia aurrera joan ahala, gero eta gehiago jabetzen zara film horren indarrez eta **liluraz**. Pantailan dagoenak, musikaz beteriko tragediak, arau guztiak txikitzen dituenak, begietan zein bihotzean min egiten duenak, erritmo ederrez azaltzen du bizitzaren azkenaurreko misterio egunerokoa...

Iluntasunean bazaude ere, ikusleak hunkiturik daudela sumatzen duzu. Han hemenka jendea zotinka ari da. Ez da negar mindu-mindua, **malko** epelak baizik zinemaren gozotasunak **baretzen** baitu, sendatzen baitu gidoiaren **samin** handiak.

Zine-saioaren amaieran ixiltasunak iluntasuna besarkatu zuen

Jakin badakizu pelikulak merezi izan duela **jasandako** sofrikarioa. Aldamenean dituzun lagunek ere ez dute duda-izpirik. Björk abeslari eta musikaria, idazle eta izaki ilunabarraldekoak pantaila eta istorioa betetzen ditu bere lan tippi eta, aldi berean, sakon-sakonaz. Zinema, ezagutzen dugun zinema hori, mila zatitan hausten da, baina, kurioa, kurioa **arras**, zinema, ezagutzen dugun zinema hori salbu geratzen da gure begi **sorginduen** aurrean.

Pelikula amaitutakoan, ixiltasunak besarkatu zuen iluntasuna. Txalorik ez zen

entzuten... Ez esan jendeari ez zitzaiola gustatu egun hartako film borobila. Gustatu bai, baina nola egin txalo malkoak, malko epeltxo horiek lehortzen ari bazara? Minutu batzuk pasa ziren eta orduan bai, orduan, begiak gorriturik zituen jende hark txalo egin zuen.

Horixe Canneseko oroipenik **gazi-gozoena**, *Dancer in the Dark* gurera iristean sentimendu, lilura, tristezia eder bera sumatuko duzuelakoan, ongi izan.

Begoña del Teso

Catherine Deneuve, Björk eta Lars von Trier.

GAZI-GOZO.- Agridulce.

HABE 304

LEKUKO.- *Testigo*.
HASTEARE EGON.- Hasteko egon.
Estar a punto de empezar.
LILURA.- Xarma. *Encanto*.

MALKO.- *Lágrima*.
BARETU.- Lasaitu. *Tranquilizar*.
SAMIN.- Atsekabea, tristura.
JASAN.- Nozitu, pairatu.
ARRAS.- Oso, hagitz. *Muy*.
SORGINDU.- *Embrujar*.

Ai, GURE KATUA, Aiii, GURE KATUAAA !!! ©

GURE KATUA PITXITXI

OTARTEKOA JASO
NUEN NEBERAN
GAUEAN

TXAS
TXAS

BEROTUTA-
JATEKO
HURRENGO
GOIZEAN

JAKINTSUENTZAKO ABESTIA

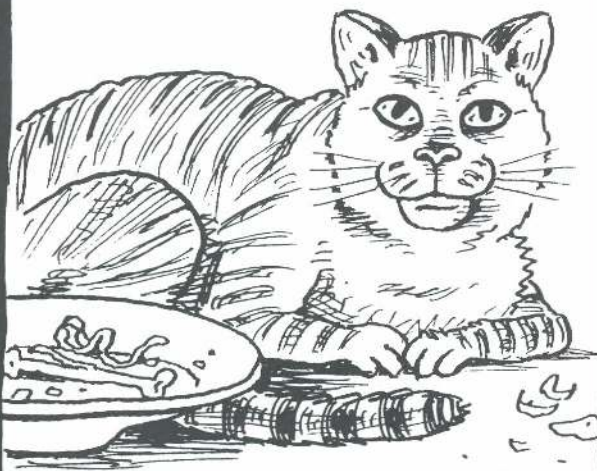
BAINA NIRE BIHOTZEKO
MARIK

EMAN DIO ETXEKO KATUARI

PITXITXI DU IZENA

ETA OHITURA
TXARRA DENA

YOGURTA, GAILETAK, BONBOIAK
UGARI

EHIZARAKO DA ALFERTU
ETA ITSASKIZ
GUTIZIATU

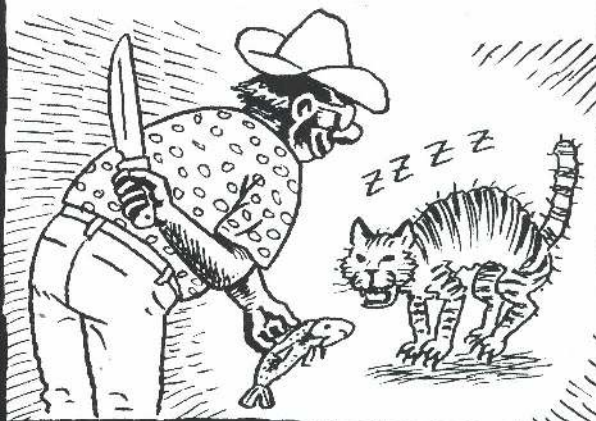

HABE 304
UGARI.- Asko.
ALFERTU.- Nagitu. Volverse perezoso/a.
ITSASKI.- Producto del mar.

HARRAPATZEN BADIAT,
AKATUKO DIAT!

ESNEA KATUARI, ALAJAINKOA,
ETA YOGURRA NAHIKOA

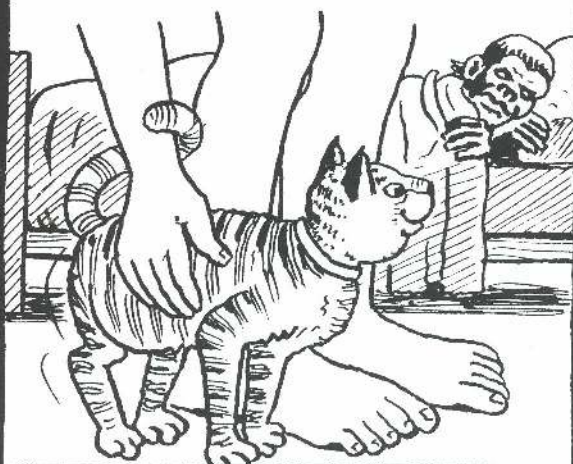
GURE ATSOAK GOXOKIAK HARI,
ETA ZABORRA NIRI

HAMAIIKA GAUZA
JATEN DIK
JANGO NUKKEENA
NIK

HARI AGURRA ETA NIRI EGURRA

PITXITXI ALTZORA ETA SENARRA
ZOKORA

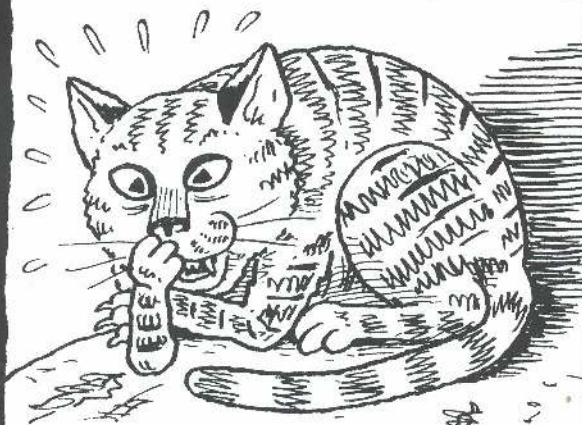

ZABOR.- Basura.
HAMAIIKA GAUZA.- Gauza asko.
ALTZO.- Magala. Regazo.

TELEBISTA ERE HAREN
GUSTUKOA

POLTROIAN ETZAN ETA
AUKERA-AUKERAKOA

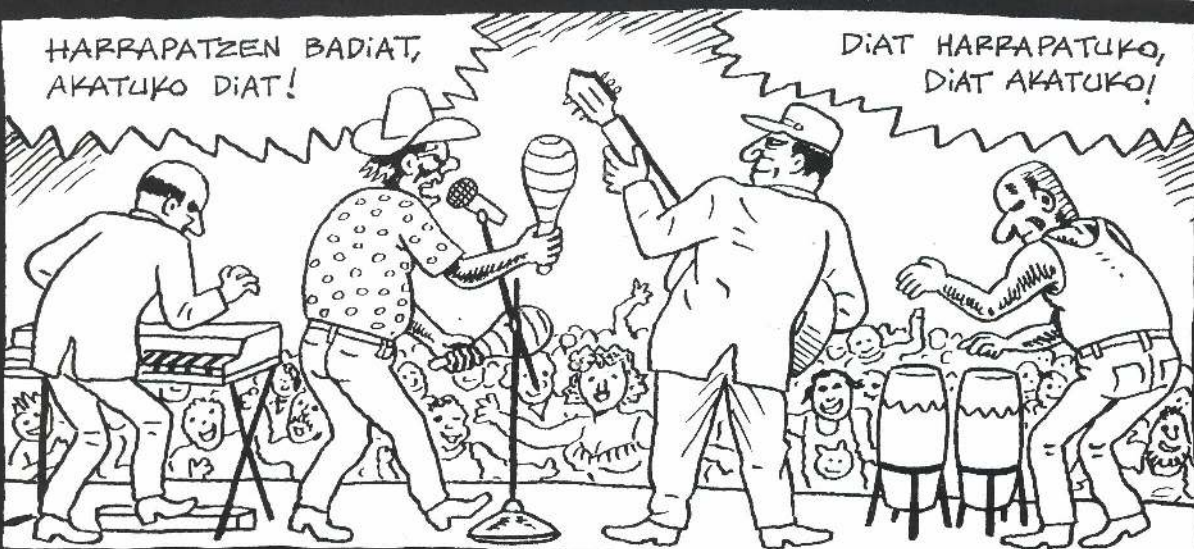
DELA GOENKALE, DELA ARRALDE

PITXITXI ALUA, MARIK MAITATUA

HARRAPATZEN BADIAT,
AKATUKO DIAT!

DIAT HARRAPATUKO,
DIAT AKATUKO!

1. C /
2. C /
3. C /
4. A /
5. B /
6. B /
7. B /
8. Astoa zaldiz jantziarren, beti
asto — Astoa nola, puzkerra hala
— Astoak ardoa ekartzen, eta hura
edaten — Astoak katuari: belarri
luze /
9. C /
10. A /
11. A /
12. B /

EZETZ ASMATU

13. C /
14. B /
15. C /
16. A /
17. A /
18. B /
19. A /
20. Aterpe bat eraikitzea behi
eroentzat, eta halakoak Europatik
ekartzea. Azken fincan, behiak dira
horiek ere...

JEROGLIFIKOA

Hama(i)ka al-DI-z
Hamaika aldiz

HITZ GEZIDUNAK

			S		O		O		O
			F	A	B	R	I	K	A
			L	O	T	S	A		T
			A	B	S	U	R	D	U
	A		I		U	T		A	A
P	R	I	N	C	E		G	E	B
	D		K	O	S	T	A	L	D
Z	U	T	A		P	A	N		I
	R	O		B	E	R	T	S	O
B	A	L	D	I	N	T	Z	A	Z
	G	E	R	A		E	U	S	K
S	A	T	A	N	A	K		I	L
	B	A	G	A		A	S	K	E
Z	E		O		A	T		O	R
	A	R	I	N	D	U	A		O

POEMA PRESOA

Zuria maite dudanean
zuria naiz...
Beltza maite dudanean
beltza naiz...
(F. J. Tenreiro)

LETRA-ZOPA

E	N	A	R	A	H	U	T	I
L	R	E	T	K	S	O	R	A
H	E	S	T	E	N	A	I	L
S	O	P	U	S	K	I	B	I
T	R	I	O	I	A	N	E	T
O	R	T	S	N	U	M	O	A
K	L	U	K	E	D	R	E	K
O	M	S	O	U	J	O	I	R
K	I	A	L	O	Z	N	I	O

Lepondo, konketa, musikari, munstro,
oinzola, oskol, atso, enara, heste,
orkatila, kokots.

Handwritten signature or scribble below the soccer ball.

HADE

Helduen Alfabetatze eta Berreuskalduntzerako Erakundea

Erakunde Autonomiaduna

